

AMELI NOTOMB

LJUBAVNA SABOTAŽA

AMELI NOTOMB

LJUBAVNA SABOTAŽA

PAIDEIA

AMELI NOTOMB

Ljubavna sabotaza

bojana888

NA KONJU U PUNOM GALOPU paradirala sam među ventilatorima.

Imala sam sedam godina. Ništa nije bilo prijatnije od viška promaje u glavi. Što je brzina jače šištalala, to je više kiseonika ulazilo unutra i pravilo čistac.

Moj at tada izbi na Trg velikog ventilatora, u narodu poznatijeg kao Trg Tien An Men. Zatim, skrenu desno, niz Bulevar stambene ružnoće.

Uzde sam držala jednom rukom. Za to vreme, druga ruka bavila se egzegezom mog unutrašnjeg beskraja, naizmenično milujući konjske sapi i nebo Pekinga.

Elegancija mog držanja gušila je prolaznike, ispljuvke, magarce i ventilatore.

Nije bilo nikakve potrebe da podbadam svog konja. Kina ga je napravila po mojoj meri: bio je to zanos velikih pregnuća, čije su gorivo bili unutrašnja strast i divljenje masa.

Već prvog dana razumela sam aksiom: u gradu ventilatora sve što nije bilo veličanstveno, bilo je odvratno.

Što, zapravo, znači da je skoro sve bilo odvratno.

Direktna posledica: lepota sveta, to sam bila ja.

Ne znači to da je ovih sedam godina kože, mesa, kose i kostura, predstavljalo išta što bi zasenilo stvorenja iz snova iz Alahovih vrtova i geta međunarodne zajednice.

Lepota sveta bilo je moje šepurenje poklonjeno danu, bila je brzina mog konja, bila je moja glava, napumpana poput jedara ispunjenih vetrovima ventilatora.

Peking je smrdeo na dečju povraćanciju.

Duž Bulevara stambene ružnoće jedino je buka galopa mogla da pokrije zvuke iskašljavanja, zabranu komuniciranja sa Kinezima i zastrašujuću prazninu pogleda.

Približavajući se ograđenom prostoru, moj konj uspori, kako bi stražari mogli da me identifikuju. Nisam im se učinila ništa sumnjivijom nego uobičajeno.

Uđoh u geto San Li Tun, gde sam živela od kako je izmišljeno pismo, to jest nešto manje od dve godine, negde u doba neolita, u vreme režima Četvoročlane bande.

„Svet je sve što postoji”, pisao je Vitgenštajn svojom zadivljujućom prozom.

Godine 1974. Peking nije postojao: ne vidim kako bih drugačije situaciju mogla da objasnim.

Kad sam imala sedam godina, Vitgenštajn nije baš spadao u moju omiljenu lektiru. Ali su moje oči već bile uočile pomenuti silogizam, tako da sam zaključila da Peking i nije imao baš mnogo veze sa svetom.

Ja sam se tome prilagodila: imala sam konja i bujajuću aerofagiju u mozgu.

Imala sam sve. Bila sam beskrajna epopeja.

Jedino srodstvo osećala sam sa velikim Kineskim zidom: jedino delo ljudskih ruku vidljivo sa Meseca, on je barem poštovao moj red veličine. On pogled nije omeđivao, vukao ga je u beskraj.

Svakoga jutra jedna robinja bi dolazila da me češlja.

Ona nije ni znala da je moja robinja. Mislila je da je Kineskinja. U stvari, nije ni imala nacionalnost jer je bila moja robinja.

Pre Pekinga, živela sam u Japanu, gde su se mogle naći najbolje robinje. Kvalitet robinja u Kini nije bio baš naročit.

U Japanu sam, sa četiri godine, imala jednu robinju, samo meni posvećenu. Često je preda mnom padala ničice. Bila je to prava stvar.

Kineska robinja nije znala za te običaje. Ujutro bi prvo raščešljavala moju dugu kosu: postupala je kao prava grubijanka. Ja sam urlala od bola, mentalno je kažnjavajući bičevanjem. Onda bi mi isplela jednu ili dve divne pletenice, tom vekovnom umetnošću pletenja, koju

kulturna revolucija nije ni dodirnula. Meni se više sviđala samo jedna pletenica: činilo mi se da to bolje pristaje osobi mog ranga.

Ta se Kineskinja zvala Tre i to mi je ime odmah izgledalo nepodnošljivo. Dala sam joj do znanja da će nadalje nositi ime moje japanske robinje, koje je bilo lepo. Zabezegnuto me je pogledala i nastavila sebe da naziva Tre. Tog dana sam shvatila da ima nešto trulo u politici te zemlje.

Neke zemlje deluju poput droge. To je slučaj i sa Kinom, koja ima tu čudesnu moć da učini prepotentnim sve one koji su tamo boravili - pa čak i sve one koji o njoj pričaju.

Uobraženost tera na pisanje. Otud i neverovatan broj knjiga o Kini. Poput zemlje koja ih je inspirisala, sva ta dela predstavljaju ili ono najbolje (Leis, Segalen, Klodel), ili ono najgore.

Ni ja nisam bila izuzetak od pravila.

Kina me je učinila nadasve uobraženom.

Međutim, malo je jeftinih sinomana koji su mogli da navedu izgovor koji sam ja imala: bilo mi je pet godina kada sam tamo došla, a osam, kada sam otud otišla.

Veoma dobro se sećam dana kada sam saznala da ću živeti u Kini. Imala sam jedva pet godina, ali već sam shvatila suštinu, odnosno da ću moći da se okolo hvališem.

To je pravilo bez izuzetka: čak i najveći kritizeri Kine osećali su se gotovo viteški pri samoj pomisli da i sami tamo odu.

Ništa ne zvuči uverljivije nego reći: „Vraćam se iz Kine”, onako, usput. I dan-danas, kada primetim da mi se neko ne divi dovoljno, povremeno znam da, ravnodušnim glasom, pred kraj neke rečenice, ubacim jedno „kad sam živela u Pekingu”.

U pitanju je nešto zaista posebno: na kraju krajeva, mogla bih isto tako da kažem i „dok sam živela u Laosu”, što bi sigurno bilo znatno zanimljivije. Ali, to je manje šik. Kina je onaj bezuslovni klasik, Kina je Šanel br. 5.

Snobizam ne objašnjava sve. Udeo fantazma je ogroman i nepobediv. Putnik koji bi se iskrcao u Kini bez dobrane doze kineskih iluzija ne bi video ništa osim noćne more.

Moju majku je uvek krasio najsrećniji karakter na ovoj planeti. Te večeri kada smo stigli u Peking, ružnoća ju je toliko potresla, da se rasplakala. A to je žena koja nikad ne plače.

Naravno, bio je tu Zabranjeni grad, Nebeski hram, Mirisni brežuljak, veliki Kineski zid, grobnice dinastije Ming. Ali, to je bilo nedeljom.

Ostatak sedmice, to je bila štroka, očajanje, izlivanje betona na pleća, geto, stalna prisмотра - toliko disciplina u kojima su Kinezi pravi majstori.

Nijedna zemlja toliko ne zaslepljuje: ljudi koji je napuštaju, govore o čudesima koja su tamo videli. Uprkos svojoj dobronamernosti, oni imaju tendenciju da ne spominju jednu sveprisutnu i rastuću gnusobu, koja nikako nije mogla da im promakne. To je jedan čudan fenomen. Kina je kao neka vešta kurtizana, čiji bi svaki ljubavnik bio toliko omađijan, da bi zaboravio na sve njene fizičke nesavršenosti, koje ona čak ne bi ni prikrivala.

Dve godine ranije moj otac je s velikom ozbiljnošću primio vest o svom nameštenju u Peking.

Meni lično bilo je nezamislivo da napustim selo Šukugava, planine, kuću i vrt.

Otac mi je objasnio da problem nije bio u tome. Sudeći prema onome što je govorio, Kina je bila zemlja kojoj nije baš najbolje išlo.

- Ima li tamo rata? - ponadala sam se.

- Ne.

Durim se. Teraju me da napustim svoj voljeni Japan i odem u neku zemlju u kojoj čak nema ni rata. Naravno, to je Kina: to dobro zvuči. Bar nešto. Ali, kako će sada Japan bez mene? Brine me ta nehajnost u ministarstvu.

Odlazak se organizuje tokom 1972. Situacija je napeta. Pakuju moje plišane medvediće. Čujem da je Kina komunistička zemlja. Razmotriću šta je to. Sada ima preče: kuća se polako prazni. Jednog dana više nema ništa. Treba poći.

Pekinški aerodrom: druga zemlja, nesumnjivo.

Iz nekih opskurnih razloga, naš prtljag nije stigao kad i mi. Potrebno ga je sačekati i provesti još nekoliko sati na aerodromu. Koliko sati?

Možda dva sata, možda četiri, možda dvadeset. Jedna od čari Kine jeste ono nepredvidivo.

Vrlo dobro. Tako ću moći odmah da počnem svoju analizu situacije. Inkvizitorski se šetam po zgradi aerodroma. Nisu me prevarili: ova zemlja je zaista mnogo drukčija. Ipak, ne bih mogla reći u čemu se tačno sastojala ta razlika. Ružno je, istina, ali je po sredi ružnoća kakvu još nikad nisam videla. Mora da postoji neka reč kojom bi se baš ta ružnoća mogla opisati: ali je ja još ne znam.

Pitam se: šta bi komunizam mogao biti? Pet mi je godina i već sam previše svesna svog dostojanstva da bih odrasle pitala šta to znači. Na kraju krajeva, nije mi ni bila potrebna njihova pomoć kako bih naučila da govorim. Da sam svaki put morala da pitam za značenje reči, još uvek bih bila na prapočetku govora. Sama sam shvatila da pas znači pas, da opasan znači opasan: ne vidim zašto bi mi bila potrebna ičija pomoć da shvatim još jednu reč.

Pogotovo što to i ne mora biti toliko teško: ovde ima nešto veoma posebno. Pitam se od čega to dolazi: ima ljudi koji su svi isto obučeni, ima svetlosti koja je svugde unaokolo ista kao u bolnici u Kobeu, ima i...

Nemojmo se zanositi. Komunizam je tu, sigurno - nemojmo mu tek tako pridavati smisao. To je ozbiljno, pošto je to reč.

Koja je to, dakle, ona najneobičnija stvar ovde?

To me je pitanje odjednom iscrpelo. Legla sam na jednu veliku ploču na podu aerodroma i zaspala istog trenutka.

Budim se. Ne znam koliko sam sati spavala. Moji roditelji i dalje čekaju prtljag, već pomalo utučeni. Moji brat i sestra spavaju na podu.

Zaboravila sam na komunizam. Žedna sam. Otac mi pruža novčanicu da sebi kupim nešto za piće.

Šetam se. Nigde ne mogu da se kupe šarena i gazirana pića kao u Japanu. Prodaje se samo čaj. „Kina je zemlja u kojoj se pije čaj”, pomislih. Dobro. Prilazim vremešnom čovečuljku što prodaje taj napitak. Pruža mi zdelu vrelog čaja.

Sedam na patos sa tom ogromnom zdelom. Čaj je jak i božanstven. Još nikada takav nisam pila. Opija mi mozak za samo nekoliko

sekundi. Doživljam prvi delirijum u svom životu. Mnogo mi se dopada. Činiću velika dela u ovoj zemlji. Trčkaram kroz zgradu aerodroma okrećući se poput čigre.

I odjednom, nađoh se licem u lice s komunizmom.

Već je bio mrkli mrak kad je prtljag najzad stigao.

Kola nas vode kroz jedan beskrajno bizaran svet. Skoro će ponoć, ulice su široke i puste.

Moji roditelji i dalje izgledaju utučeno, a moji stariji brat i sestra sa čuđenjem posmatraju stvari.

Tein proizvodi pravi vatromet u mojoj glavi. Ne pokazujući ništa, potpuno sam poludela od uzbuđenja. Sve mi se čini grandioznim, počev od mene. Ideje igraju školice u mojoj glavi.

Ne shvatam da ta ekstaza nije primerena situaciji. Ja sam u raskoraku u odnosu na Kinu Četvoročlane bande. Taj raskorak će trajati tri godine.

Kola stižu u geto San Li Tun. Geto okružuje visok zid, a zid okružuju kineski vojnici. Zgrade kao da su zatvorske. Dodeljen nam je jedan stan na četvrtom spratu. Nema lifta, a niz osam nizova stepenica sliva se mokraća.

Teglimo prtljag. Moja majka plače. Shvatam da bi bilo nepristojno da pokažem svoj napad euforije. Čuvam je za sebe.

Sa prozora moje nove sobe Kina izgleda ružno do smejanja. Nebu sam uputila ponizan pogled. Igram se trambuline na krevetu.

„Svet je sve što postoji”, pisao je Vitgenštajn.

Sudeći prema kineskom dnevniku, u Peking u je postojalo svakojakih čudesnih stvari.

Nijedna od njih nije se mogla proveriti.

Svake sedmice ambasade su diplomatskom poštom dobijale štampu iz svojih zemalja: napisi posvećeni Kini, kao da su se odnosili na neku drugu planetu.

Jedan cirkular ograničenog tiraža bio je podeljen članovima kineske vlade, ali i stranim diplomatama, iz neke krajnje neočekivane brige za transparentiju: poticao je od istog organa štampe kao i *Narodne*

novine i sadržao vesti koje nisu imale nikakvog smisla. Bile su nedovoljno trijumfalističke da bi bile istinite, a da se, pritom, nije mogla utvrditi njihova istinitost: pod Četvoročlanom bandom oni koji su fabrikovali raznorazne verzije vesti i sami su se u svemu tome gubili.

Za međunarodnu zajednicu je bilo teško snaći se u tome. Brojni među tamošnjim diplomatama govorili su da, na kraju krajeva, pojma nemaju o tome šta se tačno u Kini događa.

Tako su izveštaji koje su oni pisali svojim ministarstvima bili najlepší i najknjiževniji u njihovim karijerama. U Peking u se tako, bez ikakvog drugog objašnjenja, pojaviše brojni književnički talenti.

Da je Bodler samo znao da će „gde bilo izvan sveta” naći svoju sliku i priliku u tom kineskom nagomilavanju istine, laži i, ni-istine-ni-laži, možda ga i ne bi sa tolikim žarom priželjkivao.

Te 1974. godine u Peking u niti sam čitala Vitgenštajna, niti Bodlera, niti *Ženmin žibao*.

Malo sam čitala: imala sam previše toga da radim. Čitanje je bilo za besposlene, a to su bili odrasli. Trebalo je nečim da ispune vreme.

Ja sam imala važne funkcije.

Imala sam konja koji mi je oduzimao tri četvrtine vremena.

Trebalo je da zasenim mase.

Trebalo je da očuvam ugled koji sam uživala.

Trebalo je da izgradim legendu.

A onda, i iznad svega, bio je rat: strašni epski rat geta San Li Tun.

Uzmite gomilu dečurlije sa svih strana sveta: zatvorite ih zajedno u jedan skučen i betoniran prostor. Ostavite ih same i bez nadzora.

Oni koji smatraju da će ti klinci jedni drugima pružiti ruku prijateljstva, velike su naivčine.

Naš dolazak koincidirao je sa konferencijom na vrhu, na kojoj je bilo proglašeno da je kraj Drugog svetskog rata zapravo bio otaljan.

Sve je trebalo ispočetka, budući da se ništa nije promenilo: Nemci nikad nisu prestali da budu oni nevaljali.

A u San Li Tunu Nemaca zaista nije nedostajalo.

Osim toga, Drugi svetski rat nije bio dovoljno sveobuhvatan; ovog puta, Savezničku armiju činiće sve moguće nacije, uključujući

Čileance i Kamerunce.

Ali bez ijednog Amerikanca i Engleza.

Rasizam? Ne, geografija.

Rat je bio ograničen na geto San Li Tun.

Englezi su stanovali u nekadašnjem getu Vai Džiao Ta Lu, a Amerikanci su živeli na svom kompaundu, svi zajedno, okupljeni oko njihovog ambasadora, izvesnog Džordž Buša.

Odsustvo pripadnika ovih dveju nacija nimalo nam nije smetalo. Mogli smo mi i bez Amerikanaca i Engleza. Međutim, nikako nismo mogli bez Nemaca.

Rat je počeo 1972. Te godine sam spoznala jednu veliku istinu: na ovom svetu ništa nije neophodno, osim neprijatelja.

Bez neprijatelja ljudsko biće je jadno. Njegov život je tada samo mučenje, jedno puko gomilanje ništavila i dosade.

Neprijatelj je Mesija.

Sâmo njegovo postojanje dovoljno je da ljudsko biće stavi u pokret.

Zahvaljujući neprijatelju, ova tragična nesreća od života, pretvara se u pravu pravcatu epopeju.

Dakle, Hristos je bio u pravu kada je govorio: „Volite vaše neprijatelje”.

Međutim, on je iz toga izvodio sasvim pogrešne zaključke: trebalo se pomiriti s neprijateljem, pružiti mu levi obraz, itd.

Baš lukavo! Ako se pomiriš sa svojim neprijateljem, onda on prestaje da ti bude neprijatelj.

A, ako više nema neprijatelja, onda treba pronaći nekog novog: znači, sve ispočetka.

Dakle, sve to ničemu ne vodi.

Prema tome, svog neprijatelja treba voleti, ali ne reći mu to i ni u kom slučaju ne razmišljati o pomirenju.

Primirje predstavlja luksuz koji ljudsko biće sebi ne može da priušti.

Dokaz za to je što se svaki period mira uvek okonča novim ratom.

S druge strane, ratovi se obično završavaju sklapanjem mira.

Mir je, dakle, štetan za čoveka, dok mu rat pogoduje.

Stoga, ono malo štetnih efekata rata treba prihvatiti filozofski.

Nijedan dnevni list, nijedna novinska agencija, niti ikakva istoriografija, nikada nisu zabeležili svetski rat, koji se u getu San Li Tun odigrao od 1972. do 1975. godine.

Tako sam, još od malih nogu, znala šta da očekujem kada su u pitanju bili cenzura i dezinformacija.

Može li se ikako zanemariti konflikt koji je trajao tri godine, u kojem su učestvovala na desetine nacija, i tokom kojeg su počinjena tako stravična zverstva?

Razlog za ovakvo ćutanje medija: prosečni uzrast boraca bio je oko deset godina. Znači li to da istorija ne zna za decu?

Nakon međunarodne konferencije iz 1972. godine neko je roditeljima ocinkario da se sprema rat.

Roditelji su shvatili da je ratna tenzija prevelika i da neće moći da spreče eminentni konflikt.

Međutim, novi rat protiv Nemaca imao bi katastrofalne posledice po odnose sa odraslim Tevtonima. Ne-komunističke zemlje su, u Peking, morale nekako da zbiju svoje redove.

Jedna roditeljska delegacija došla je da nametne svoje uslove: „Da - svetskom ratu, budući da je on neizbežan. Ali, nijedan Zapadni Nemač ne sme biti smatran neprijateljem”.

Ta klauzula nam nimalo nije zasmetala: za protivnike smo imali više nego dovoljno Istočnih Nemaca.

Međutim, roditelji su hteli i više od toga: zahtevali su da Zapadni Nemci budu uključeni u Savezničke snage. To, ipak, nismo mogli prihvatiti. Pristali smo već da ih ne demoliramo - ali boriti se na njihovoj strani činilo nam se protivprirodnim. Osim toga, to ne bi prihvatili ni Zapadni Nemci: u nedostatku neprijatelja, jadničci bejahu svedeni na neutralnost. Smrtno su se dosađivali.

(Osim nekoliko izdajica koji su prešli na Istok; nesvakidašnji prebezi koji nikada nisu bili spomenuti.)

Tako je, u glavama odraslih, situacija bila regulisana: i dečji rat je bio zapravo rat protiv komunizma. Tvrdim da, kada su deca u pitanju, to nikada nije bio slučaj. Za ulogu onih loših jedini koji su nam odgovarali bili su Nemci. Dokaz tome je i to što se nikada nismo borili protiv Albanaca i drugih Bugara iz San Li Tuna.

Što se Rusa tiče, pitanje se nije postavljalo: oni su takođe živeli na svom kompaundu. Ostali iz istočnih zemalja živeli su u Vai Džiao Ta Luu, osim Jugoslovena, koje nismo imali nikakvog razloga da

smatramo neprijateljima i Rumuna, koje su nas roditelji primorali da regrutujemo pošto je, u to vreme, bilo veoma lepo viđeno imati rumunske prijatelje.

To je bilo jedino uplitanje roditelja u našu objavu rata. Želim da naglasim koliko je nama sve to izgledalo veštačko.

Ja sam 1974. godine sa svojih sedam godina, bila najmlađa među Saveznicima. Doajen, koji je imao trinaest godina delovao je kao starkelja. Francuzi su činili okosnicu naših snaga, ali je Afrika bila najzastupljeniji kontinent: u redovima naših bataljona bili su Kamerunci, Malijci, Zairci, Marokanci, Alžirci itd. Bilo je tu i Čileanaca, Italijana i onih famoznih Rumuna, koje nismo mogli da smislimo, zato što su nam bili spolja nametnuti i zato što su uvek izgledali kao neka zvanična delegacija.

Belgijanci su se svodili na troje: na mog brata Andrea, moju sestru Žilijet i mene. Nije bilo druge dece naše nacionalnosti. Godine 1975. došle su dve preslatke male Flamanke, ali su bile očajno pacifistički nastrojene: iz njih ništa ne mogasmo izvući.

Tokom 1972. godine unutar naše vojske stvorilo se jedno tvrdo jezgro triju nacija, nepokolebljivih - kako u prijateljstvu, tako i u borbi: Francuza, Belgijanaca i Kamerunaca. Ovi poslednji, imali su neverovatna imena, duboke glasove i stalno su se smejali: svi su ih obožavali. Francuzi su nam izgledali živopisno: s istinskom nevinošću, od nas su tražili da im pričamo na belgijanskom, što je nas uveseljavalo, a pritom su stalno spominjali nekog neznanca, na čije sam se ime - Pompidu - valjala od smeha.

Italijani su bili ili ono najbolje, ili ono najgore: među njima je bilo podjednako poltrona, koliko i onih neustrašivih. Ali to nije sve: herojstvo tih neustrašivih variralo je u zavisnosti od njihovog raspoloženja. Čak su i oni najhrabriji među njima znali da ispadnu najgore kukavice, već ujutro nakon svojih podviga. Među njima je bila i jedna mala polu-Italijanka, polu-Egipćanka, po imenu Džihan: s dvanaest godina bila je visoka metar i sedamdeset i imala je šezdeset i pet kila. Imati takvog monstruma u našim redovima predstavljalo je istinski adut: ona je sama mogla da razbuca celu nemačku patrolu, a posmatrati kako to ogromno telo okolo deli šljage, bio je svojevrsan spektakl. Međutim, taj zastrašujući rast

poremetio je njen karakter. U dane kada je rasla, Džihan je bila neupotrebljiva i nepristupačna.

Zairci su se fantastično tukli: problem je bio u tome što su se podjednako tukli među sobom, koliko i protiv neprijatelja. A, ukoliko bismo se umešali u njihove unutrašnje razmirice, onda bi se tukli i sa nama.

Rat je ubrzo poprimio ozbiljne proporcije pa se pokazalo da naša vojska ne može bez bolnice.

U krugu geta, blizu ciglane, pronašli smo jedan ogroman drveni kontejner koji je služio za selidbe. Unutra je moglo da nas stane desetero, stojeći.

Selidbeni kontejner jednoglasno bi proglašen vojnom bolnicom.

Nedostajalo nam je samo bolničko osoblje. Moju sestru Žilijet, koja je imala deset godina, proglasili su previše lepom i previše nežnom za borbu na frontu. Imenovana je za bolničarku-lekara-hirurga-psihijatra-intendanta, što je sve odlično obavljala. Švajcarskim diplomatama, poznatim po čistoći, ukrala je sterilnu gazu, hipermangan, aspirin i vitamin C - kojem je pripisivala čudesno dejstvo protiv kukavičluka.

Tokom jedne operacije širokih razmera, naša vojska je osvojila garažu jedne istočno-nemačke porodice. Garaže su predstavljale značajne strateške punktove, budući da su odrasli u njima držali svoje zalihe prehrambenih proizvoda. A sâm Bog zna koliko su te zalihe bile dragocene u Pekingu, gde su se na pijaci mogli kupiti samo svinjetina i kupus.

U toj tevtonskoj garaži otkrili smo sanduk prepun supe u kesicama. Supa u kesicama bila je konfiskovana i prenesena u bolnicu. Međutim, i dalje joj je trebalo pronaći neku primenu. Tom pitanju se posvetio konzilijum, koji je otkrio da je supa iz kesice daleko ukusnija onda kada je u prahu. Generali su se povukli na tajni sastanak sa bolničarkom-lekarkom, da bi zatim proglasili kako će taj prah nadalje biti naš ratnički placebo: pripisana mu je vrednost univerzalnog leka, kako za fizičke povrede, tako i za duševne patnje. Onaj koji bi ga pomešao sa vodom, bio bi izveden pred vojni sud.

Placebo je doživeo toliki uspeh, da je bolnica stalno bila puna. Simulatorima se moglo oprostiti: Žilijet je dispanzer pretvorila u pravo predvorje Edena. „Bolesnike” i „ranjenike” polagala bi na postelju od bala *Ženmin žibaa*, nežno ih ispitivala o prirodi njihovih patnji, pevušila im uspavanke i hladeći ih lepezom, u njihova otvorena usta sipala sadržinu supe iz kesice. Ni sami Alahovi vrtovi nisu mogli biti prijatnije mesto.

Generali su gajili sumnje u pogledu istinske prirode ovih epidemija, ali su celu tu strategiju nekako odobravali, što im se, na kraju krajeva, činilo dobrim za moral jedinica, a naše redove istovremeno popunilo brojnim dobrovoljcima: naravno, regruti su želeli da postanu borci, u nadi da će biti ranjeni - što njihovim pretpostavljenima nije smetalo da ih proglase neustrašivim ratnicima.

Bilo mi je potrebno mnogo upornosti da me prime u savezničke redove. Smatrali su me premladom. U getu je bilo i druge dece mog uzrasta, pa čak i mlađe, ali oni još nisu imali vojničke ambicije.

Istakla sam svoje zasluge: hrabrost, upornost, bezgranična lojalnost i, iznad svega, konjaničku brzinu.

Ova poslednja vrlina privuče pažnju.

Generali su međusobno dugo većali. Najzad me pozvaše. Dođoh drhteći. Rekoše mi da me, zbog malog rasta i brzine, imenuju za izviđača.

- Osim toga, pošto si još beba, neprijatelj u tebe neće posumnjati.

Podlost ovih reči nije mogla pomutiti radost koju je u meni izazvalo to imenovanje.

Izviđač: nisam mogla zamisliti ništa lepše, veće i dostojnije mene.

Tu reč sam mogla da uhvatim s kraja na kraj, iz svih pravaca, da je uzjašim kao mustanga, mogla sam se o nju okačiti kao na trapez: ona je i dalje bila jednako lepa.

Izviđač je bio onaj od koga je zavisio opstanak cele vojske. Po cenu svog života on je sam napredovao kroz nepoznatu teritoriju kako bi uočio moguće opasnosti. Mogao je da, nekom kapricioznom igrom slučaja, nagazi na minu i da se rasprsne u bezbroj komadića - a njegovo telo, sada jedna herojska slagalica, lagano bi padalo na zemlju, obrazujući u vazduhu jednu atomsku pečurku od telesnih

konfeta - a njegovi saborci, ostali u logoru, gledajući kako se ti organski fragmenti uzdižu u nebo, uzviknuli bi: „To je izviđač!” A pošto bi se uzdigli srazmerno njihovoj istorijskoj ulozi, tih bezbroj komadića za trenutak bi se zaustavili u tom etru, a zatim bi toliko nežno aterirali, da bi čak i neprijatelj prolio suzu nad tako plemenitom žrtvom. Sanjala sam da tako umrem: taj vatromet bi legendu o meni učinio večnom.

Misija izviđača je da izviđa, što može biti veoma široko shvaćeno. Pokazivati i osvetljavati put, savršeno mi je pristajalo: bila bih ljudska baklja.

Istovremeno sposoban da sebi protivreči kao kakav genijalni Protej, izviđač je takođe mogao postati nevidljiv i nečujan. Hitra silueta zalazila bi u neprijateljske redove i niko je ne bi primetio. Špijun je pikarski lik, on se prurušava; izviđač je epski, on se ne pretvara u onog čije je ruho zaogrnuo. Pritajen u senci, on svoj život uzvišeno stavlja na kocku.

I kada se, nakon nekog samoubilačkog izviđačkog pohoda izviđač vrati u logor, njegova vojska, potresena divljenjem i zahvalnošću, dočekuje njegove neprocenjive informacije kao neku manu sa nebesa. Kako zausti da nešto kaže, tako mu se generali prikuju za usne. Niko mu ne čestita, ali mu upućuju daleko rečitije, bistre i prodorne poglede.

Nikada me nijedno imenovanje u životu nije toliko ispunilo: nikada mi nijedno zvanje nije izgledalo u tolikoj meri primereno vrednosti koju sam sebi pridavala.

Kasnije kada se budem zadovoljila Nobelovom nagradom za medicinu ili time što ću postati mučenik, prihvaću tu pomalo svakidašnju sudbinu bez mnogo ljutnje, prisećajući se kako je onaj najplemenitiji deo mog života ostao za mnom i da mi ga niko i nikada neće oduzeti. Do kraja života ljude ću moći da zasenim jednom jednostavnom rečenicom: „U Peking, za vreme rata, bila sam izviđač”.

Mogla sam do mile volje da čitam Ho Ši Mina u originalu, da prevodim Marksa na klasični hititski, da se upuštam u stilsku analizu epanodiploza *Male crvene knjizice*, da realizujem ulipijansku

transkripciju Lenjinove misli, mogla sam do mile volje da premišljam o komunizmu, ali nikako nisam mogla da prevaziđem one zaključke do kojih sam došla kad sam imala pet godina.

Tek što sam kročila na Crveno tle, još ni iz aerodrom nisam izašla, a već sam shvatila.

Pronašla sam taj jedini vektor koji je omogućavao da se cela situacija sažme u samo jednu rečenicu.

Ta je tvrdnja istovremeno bila lepa, jednostavna, poetična i malo razočaravajuća, kao i sve velike istine.

„Voda ključa na sto stepeni”. Elementarna lepota rečenice, koja, ipak, ostaje nekako nedorečena.

Ali istinska lepota i treba da je nedorečena: ona duši mora prepustiti jedan deo njene želje.

U tom smislu je i moja rečenica bila lepa.

Evo je: „Komunistička zemlja je ona zemlja u kojoj ima ventilatora”.

Struktura ove rečenice toliko je blistava da bi mogla poslužiti kao primer u nekoj bečkoj raspravi iz logike. Međutim, pored svoje stilske raskoši, ova tvrdnja bila je više frapantna što je bila istinita.

Kada sam se na pekinškom aerodromu našla licem u lice sa čitavim buketom ventilatora, ta mi je istina pala u oči neobjašnjivom jednostavnošću istinskog otkrovenja.

Ti čudni cvetovi s pokretnom krunicom, upakovani u činiju za salatu, morali su svakako ukazivati na jednu krajnje neobičnu sredinu.

U Japanu su bili klima-uređaji. Ne sećam se da sam tamo videla ovo plastificirano bilje.

U komunističkim zemljama se događalo da negde i bude klima-uređaja, ali oni nisu radili: zato je uvek bio potreban ventilator.

Kasnije sam živela i u drugim komunističkim zemljama - u Burmi i Laosu - što je samo potvrdilo moje gledište iz 1972.

Ne kažem da u ne-komunističkim zemljama nikad nema ventilatora, ali su ovi daleko ređi i, što je najsuptilnije, sasvim su beznačajni.

Ventilator je za komunističke zemlje isto što i epitet za Homera: Homer nije jedini na svetu koristio epitete, ali su kod njega epiteti poprimali sav svoj smisao.

U svom filmu *Otac na službenom putu*, Kusturica je, 1985. godine, snimio scenu komunističkog isleđivanja, u kojoj je bilo tri lika: islednik, isleđeni i ventilator. U toku te beskrajne seanse pitanja i

odgovora, glava uređaja se pokreće i, neumoljivim ritmom zastajkuje, čas na isledniku, čas na isleđenom: kod svakog lika stane, da bi se nakon nekoliko trenutaka, pokrenula u pravcu onog drugog. To apsurdno i užasavajuće kretanje, nelagodnost cele scene dovodi do samog vrhunca.

U toku samog isleđivanja, ništa se ne miče - niti jedan od likova, niti kamera: tu je samo oscilacija ventilatora. Bez njega, ta scena nikada ne bi dostigla toliki naboje teskobe. On igra ulogu antičkog hora, samo mnogo nepodnošljivije, jer ne iznosi nikakav sud, ne misli ništa, već je tu samo da bi predstavljao odjek i, nepogrešivom tačnošću, obavljao svoj posao ventilatora: efikasan i bez mišljenja, hor o kome sanjaju svi totalitarni režimi.

Sumnjam da bi čak i odobravanje slavnog jugoslovenskog filmskog reditelja bilo dovoljno da ubedi u ispravnost mojih razmišljanja o ventilatorima. Ali, to uopšte nije važno. Zar još ima tih naivaca koji misle da teorije služe da bi se u njih verovalo? Teorije služe da nerviraju filistine, da se dopadaju estetama, a ostale da zasmejavaju.

Svojestvo očiglednih istina je to što izmiču svakoj analizi. Vijalat je napisao ovu čudesnu rečenicu: „Mesec juli je jedan veoma mesečni mesec”. Da li je ikada išta istinitije i očiglednije rečeno o mesecu julu?

Danas više ne živim u Pekingu i više nemam konja. Peking sam zamenila belom hartijom, a konja mastilom. Moje herojstvo postalo je podzemno.

Oduvek sam znala da se odraslo doba ne računa: počev od puberteta, život je samo jedan epilog.

U Pekingu je moj život bio od presudnog značaja. Bila sam potrebna čovečanstvu.

Osim toga, bila sam izviđač i bio je rat.

Naša vojska pronašla je novi vid agresije na neprijatelja.

Svakog jutra kineske vlasti isporučivale su svež jogurt stanovnicima geta. Ispred vrata svakog stana ostavljali bi malu kutiju s pojedinačnim pakovanjima jogurta, koji je bio u staklenim bočicama,

prekrivenim beznačajnim listom papira. Na vrhu mlečnog proizvoda bio je vidljiv sloj žućkaste surutke.

U zoru bi se, pred vratima istočno-nemačkih stanova, pojavio vod muških specijalaca, koji bi prvo podigli poklopce, zatim ispili surutku, a potom je zamenili jednakom dozom tečnosti istovetne boje, koju je proizvodio njihov organizam.

Nikada nismo saznali jesu li naše žrtve pile svoje jogurte. Sve ide tome u prilog, pogotovo što nije bilo nikakvih pritužbi. Ti kineski mlečni proizvodi bili su toliko kiseli, da su pojedini bizarni ukusi mogli proći sasvim neopaženo.

Ekstatično smo podrigivali od ovog sramnog čina. Govorili smo jedni drugima kako smo odvratni. Bilo je to grandiozno.

Istočno-nemačka deca bila su čvrsta, hrabra i snažna. Stoga im je bilo dovoljno da nas samo isprebijaju. Taj vid otvorenog neprijateljstva izgledao nam je gotovo smešno u poređenju sa našim zločinima.

Mi, mi smo bili pokvarenjaci neslućenih razmera. Ukupna snaga mišića naše vojske bila je smešna u odnosu na neprijateljsku - čak malobrojniju, ali smo mi zato bili daleko bezobrazniji.

Kada bi neko od naših dopao šaka Istočnih Nemaca, vratio bi se sat vremena kasnije, sav modar i u čvorugama.

Kada bi se dogodilo suprotno, neprijatelj je zaista imao da plati.

Prvo, naš tretman je trajao mnogo duže. Mali Nemac je imao pravo na barem jedno celo popodne rasonode. Ponekad i mnogo više od toga.

Počinjali bismo tako što smo se u prisustvu žrtve upuštali u svojevrсну intelektualnu orgiju povodom njegove sudbine. Govorili smo francuski, tako da Tevton ništa nije mogao da ukapira: od toga je njegova bojazan samo rasla. Pogotovo što su naši predloži bili iznošeni sa toliko surovog uživanja i egzaltacije, da su naša lica i glasovi predstavljali savršeno titlovanje. Litota nam je bila ispod časti:

- Da mu odsečemo ... i ... bio je klasičan uvod u našu verbalnu kompilaciju.

(Među Istočnim Nemcima nije bilo ni jedne devojčice. Nikad nisam uspela da proniknem u tu misteriju. Možda su ih roditelji ostavili za sobom u zemlji, prepustivši ih nekom treneru plivanja ili bacanja kugle).

- Kuhinjskim nožem gospodina Čanga.
- Ne: nego britvom gospodina Ciglera.
- A onda ćemo ga naterati da ih pojede, presekao je neki pragmatičar za koga su ove priloške odredbe bile sasvim sporedne.
- Začinjeno njegovim ... i njegovim....
- Veoma polako, upleo se neki ljubitelj glagolskih priloga.
- Da: ima sve to polako da sažvaće, rekao je neko u glosatorskom nadahnuću.
- A onda ćemo ga naterati da sve ispovraća, izustio je neki bogohulnik.
- Pogotovo ne to! Tad bio bi presrećan! Moraće sve da zadrži u svom stomaku, usprotivio se neko ko je imao smisla za svetinju.
- Ima i... da mu zapušimo, pa da nikad i ne izađe, vizionarski je licitirao neki kolega.
- Da, reče jedan od sledbenika svetog Matije.
- To neće uspeti, prokomentarisao je neki filistinac koga niko nije slušao.
- I to pomoću cementa. A zapušićemo mu i usta, da ne može da pozove u pomoć.
- Sve ćemo mu zapušiti! Uskliknu neki mistik.
- Kineski cement je sranje, primetio je neki ekspert.
- U toliko bolje. Tako će biti zapušen sranjem!, nastavio je onaj mistik, u transu.
- Ali umreće, promuca neki podlac koji je izigravao Ženevsku konvenciju.
- Ne, reče sledbenik svetog Matije.
- Nećemo mu dozvoliti. Bilo bi to previše lako.
- Ima da pati do samog kraja!
- Kog kraja?, zabrinuto će Ženevska konvencija.
- Pa, kraja. Kad ga budemo pustili da uplakan ode svojoj mami.
- Zamisli lice te majke, kada samo bude videla kako smo joj sredili njeno derište!
- To će je naučiti da ima nemačku decu!

- Jedini dobri Nemci su Nemci zapušeni kineskim cementom.

Ovaj aforizam, taman toliko zagonetan da pobudi entuzijazam, izazvao je pravu buru oduševljenja među okupljenima.

- U redu. Ali pre toga mu treba iščupati kosu, obrve i trepavice.

- I nokte!

- Iščupaćemo mu sve! - povika onaj mistik.

- I sve ćemo to pomešati sa cementom kojim ćemo ga zapušiti, da bude čvršće.

- Ima sve dobro da zapamti.

Ove stilske vežbe imale su nečeg patetičnog, jer bismo se veoma brzo suočili s jezičkim ograničenjima, pogotovo što smo često uhvatili neku žrtvu: bila nam je potrebna veoma bujna mašta kako bismo verbalno nadmetanje nastavili, ne rasplinjujući se previše.

Budući da je telo bilo mnogo manje prostrano nego rečnik koji smo koristili, mi smo ga istraživali s žarom koji bi i leksikografima mogao poslužiti za primer:

- Ej, to se još zove i testisi.

- Ili gonade.

- Gonade! To je kao limunade!

- Da. Napravićemo mu limunade!

Ja sam bila ona koja je najmanje pričala tokom ovih turnira u kojima su rečenice trčale tamo-amo, kao ona lasica iz pesmice. Ja sam samo slušala, zadivljena tolikom elokvencijom i tolikom drskošću u Zlu.

Govornici su mi izgledali kao da izvode grupnu žonglersku tačku, čiju virtuoznost može jedino prekinuti neki nesprenjaković koji bi ispustio lopticu. Stoga sam više volela da se držim po strani i posmatram kako reči preda mnom višestruko kruže. Ja sam mogla da govorim jedino sama, kada sam sa svojom rečenicom mogla da se poigravam kao foka, izdižući je na vrh nosa kao crvenu loptu.

Jadni mali Nemač imao je dovoljno vremena da se upiški u gaće pre nego što bi naša vojska prešla s teorije na praksu. Dobro je mogao da čuje svo moguće preteće cerekanje i verbalno mitraljiranje. Najčešće bi plakao od straha kada bi mu se dželat primakli, na naše opšte oduševljenje:

- Upišanko!

- Mekamuda!

Nažalost, usled neizbežne jezičke tragedije, nivo dela ostajao je daleko ispod nivoa reči. Najzad, muke na koje smo ih stavljali bile su krajnje jednolične.

Sve se, uglavnom, svodilo na potapanje u tajno oružje.

Tajno oružje sastojalo se, između ostalog, od sveg našeg urina, ne računajući onaj koji je bio namenjen nemačkim jogurtima. Izuzetno smo se trudili da tu dragocenu tečnost ne rasipamo unaokolo, već samo u veliko zajedničko bure. To bure se nalazilo na vrhu požarnih stepenica najviše zgrade u getu, a čuvali su ga oni najokrutniji među nama.

(Dugo su se odrasli, ili drugi slučajni posmatrači, pitali zašto deca, toliko često i u očiglednoj stisci, trče prema požarnim stepenicama.)

Svom tom, sve bajatijem urinu, dodavana je stanovita količina tuša za crtanje - bilo je to duplo kinesko tuširanje.

Sve u svemu, veoma jednostavna hemijska formula koja je davala jedan zelenkasti eliksir s aromom amonijaka.

Nemca bi šćepali za ruke i noge, a zatim zaronili do samog dna bureta.

Potom bismo se otarasili tajnog oružja, jer smo smatrali da je žrtva pomutila njenu monstruožnu čistotu. Onda bismo ponovo počeli da skladištimo urin, za sledećeg zarobljenika.

Da sam u to vreme čitala Vitgenštajna, sigurno bih pomislila da je potpuno promašio temu.

Čemu sedam nepojamnih tvrdnji da bi se objasnio svet, kad je samo jedna, pride tako jednostavna, dovoljna da objasni ceo sistem!

Čak nisam morala ni mnogo da razmišljam da bih je pronašla. Bila je to urođena sigurnost. Svakog jutra ona se rađala sa mnom:

„Univerzum postoji da bih postojala ja”.

Moji roditelji, komunizam, pamučne haljinice, priče *Hiljadu i jedne noći*, domaći jogurt, diplomatski kor, neprijatelji, miris pečenja opeke, prav ugao, sličuge, Ču En Laj, pravopis i Bulevar stambene ružnoće: ništa od svega nabrojanog nije bilo suvišno, budući da su sve te stvari postojale samo radi mog ličnog postojanja.

Ceo svet je težio meni.

Greh Kine bio je suvišna skromnost. Središnje Carstvo? Dovoljno je samo začuti ovu tvrdnju da bi se razumela njena ograničenost. Kina će ostati sredina planete, samo ako bude mirno sedela na svom mestu.

A ja, ja sam mogla da idem gde mi je volja: centar gravitacije sveta pratio me je u stopu.

Plemenitost se takođe ogleda i u prihvatanju onog očiglednog. Nije trebalo da od sebe krijem činjenicu da se svet, milijardama godina, pripremao za moje postojanje.

Šta će biti posle mene, bilo je pitanje koje me nije brinulo. Biće potrebno sigurno još nekoliko milijardi godina, dok i poslednji tumači ne bi okončali rasprave o mom slučaju. Međutim, taj aspekt problema bio je sasvim nebitan u odnosu na vrtoglavu neposrednost mojih ovozemaljskih dana. Ove spekulacije sam ostavljala svojim glosatorima i glosatorima mojih glosatora.

Dakle, Vitgenštajn je promašio temu.

On je pravio ozbiljnu grešku: pisao je. U tom slučaju, bolje odmah abdicirati.

Sve dok kineski carevi nisu pisali, Kina je bila na vrhuncu svog vrhunca. Dekadencija je počela sa prvim carskim spisom.

Ja nisam pisala. Kada se džinovski ventilatori moraju impresionirati, kada konja galopom treba opiti, kada se vojsci mora biti izvidnica, kada se mora održati nivo i poniziti neprijatelj - ide se uzdignute glave i ne piše se.

Pa ipak, upravo je na tom mestu, u srcu Grada ventilatora, i počela moja dekadencija.

Počela je onog trenutka kada sam shvatila da centar sveta, u stvari, nisam bila ja.

Počela je onog trenutka, kada sam ushićeno otkrila ko je, u stvari, bio centar sveta.

Leti sam uvek išla bosonoga. Savesni izviđači nikada ne bi trebalo da nose obuću.

Tako su moji koraci u getu bili isto toliko nečujni koliko i *tai či čuan*, u to doba zabranjena stara disciplina, koju je još nekolicina zaluđenika, u prestravljenosti tišini, potajno upražnjavala.

Istovremeno, hitro i svečano, išla sam u potragu za neprijateljem. San Li Tun je bio jedno toliko ružno mesto da je za opstanak u njemu neophodna bila neka neprestana epopeja. Ja sam odlično preživljavala. Epopeja sam bila ja. Neka nepoznata kola zaustaviše se pred susednom zgradom. Nove pridošlice: novi stranci koje je trebalo parkirati negde u getu, da ne bi zarazili Kineze. U kolima su bili veliki koferi i četiri osobe, među kojima se nalazio i centar sveta.

Centar sveta stanovao je na četrdeset metara od mene. Centar sveta bio je italijanskog porekla i zvao se Elena. Elena je postala centar sveta onog časa kada je kročila na betonsko tle San Li Tuna. Njen otac je bio neki usplahireni omanji Italijan. Njena majka je bila jedna visoka Indijanka iz Surinama, čiji je pogled zabrinjavao isto koliko i Sunčana Staza. Elena je imala šest godina. Bila je lepa poput anđela koji pozira za umetničku fotografiju. Imala je velike tamne oči i kožu boje mokrog peska. Njena bakelitno crna kosa presijavala se kao da je, vlas po vlas, bila premazana imalinom, slivajući joj se niz leđa i stražnjicu. Od njenog prekrasnog nosa amnezija bi zadesila i samog Paskala. Njeni obrazi ocrtavali su jedno nebesko lice, a sam pogled na njena savršena usta, bio je dovoljan da bi se shvatilo koliko je bila zla. Njeno telo sažimalo je harmoniju univerzuma, gusto i nežno, dečje glatko, nenormalno čistih kontura, kao da je težila da se što bolje izdvoji od ostalih na platnu koje je činio svet. Opisati Elenu, svelo bi *Pesmu nad pesmama* na asortiman ponude lokalne kasapnice. Jedan jedini pogled bio je dovoljan da se oseti da će ljubav prema Eleni za patnju biti isto što i Grevis za francusku gramatiku: prezren, ali obavezan klasik. Tog dana je nosila filmsku haljinu od bele engleske čipke. Ja bih umrla od sramote ako bih jednog dana morala nešto tako da

obučem. Ali Elena nije pripadala našem sistemu vrednosti i ta haljina je od nje činila anđela u cvatu.

Izašla je iz kola ne videvši me.

To je, u glavnim crtama, bila politika koju je sprovodila tokom cele naredne godine, koju smo morali da provedemo zajedno.

Na osnovu mistifikacija kojima se inspirisala, i Kina ima sebi svojstvena pravila.

Mala lekcija iz gramatike.

Pravilno se kaže: „Naučila sam da čitam u Bugarskoj”, ili: „Eulaliju sam upoznala u Brazilu”. Međutim, nepravilno je reći: „Naučila sam da čitam u Kini”, ili: „Eulaliju sam upoznala u Peking”. Kaže se: „U Kini sam naučila da čitam”, ili: „U Peking sam upoznala Eulaliju”.

Nema ničeg bezazlenijeg od sintakse.

Samim tim, ovaj galicizam ne može poslužiti kao uvod ičemu bezazlenom.

Na primer, ne može se reći: „1974. godine sam obrisala nos”, ili: „U Peking sam zavezala pertle”. Onda barem treba dodati: „po prvi put”, jer je, inače, tvrdnja klimava.

Iznenadjuća posledica: to što su priče o Kini prepune tolikih neverovatnih dogodovština, to je iz čisto gramatičkih razloga.

Onda kada sintaksa dodirne mitologiju, tada stilističari bivaju presrećni.

Onda kada se zadovolji prohtevima stilističara, tada je moguće odvažiti se i napisati sledeće: „U Kini sam otkrila slobodu”.

Dalje tumačenje ove skandalozne rečenice daje: „U užasnoj Kini četvoročlane bande ja sam otkrila slobodu”.

Dalje tumačenje ove apsurdne rečenice daje: „U zatvorskom getu San Li Tun ja sam otkrila slobodu”.

Jedino opravdanje za ovako šokantnu tvrdnju jeste što je ona potpuno istinita.

U toj Kini iz noćne more odrasli stranci bili su zaprepašćeni. Ono što su viđali, zgražavalo ih je, a ono što nisu, zgražavalo ih je još više.

Za to vreme njihova deca su lumpovala.

Stradanje kineskog naroda njih nije zabrinjavalo.

Pored toga, biti zbijen unutar betonskog geta sa stotinama druge dečurlije, činilo im se idiličnim.

Za mene je to, mnogo više nego za ostale, predstavljalo istinsko otkriće slobode. Došla sam iz Japana, gde sam prethodno dugo živela. Tamo sam završila predškolsko obrazovanje - što je bilo isto kao da sam išla u vojsku, dok su se, kod kuće, o meni brinule guvernante.

U San Li Tunu na decu niko nije pazio. Bili smo toliko brojni, a prostor toliko skučen, da se to nije činilo neophodnim. I, kao po nekom nepisanom pravilu, po samom dolasku u Peking, odrasli bi svoje potomstvo ostavljali na miru. Svake večeri bi negde zajedno izlazili, kako ne bi potonuli u depresiju, a nas bi ostavljali same. Tipično naivno za njihove godine, mislili su da smo mi umorni i da u devet sati idemo u krevet.

Svake večeri delegirali bismo nekog ko je bio zadužen da motri na odrasle i obavesti nas o njihovom povratku. Tada bi nastupila opšta bežanija. Deca su trčala nazad u svoje zatvorske ćelije, obučena skakala u krevete i pravila se da spavaju.

Jer, rat nikad nije bio lepši nego noću. Krici straha, koje je ispuštao neprijatelj, bolje su odjekivali u tmini, u kojoj su zasede bile skrovitije, a moja uloga izviđača dobijala na svom prosvetljivačkom značenju: na svom konju u ravnom hodu osećala sam se kao živa buktinja. Nisam bila Prometej, već sam bila vatra - samu sam sebe ukrala. Na vrhuncu egzaltacije posmatrala sam kako moja svetlost neprimetno promiče preko debele pomrčine kineskih zidova.

Rat je bio najplemenitija igra. Sama reč odzvanjala je kao kovčeg s blagom: na silu bismo ga otvorili, a odsjaj dragulja zablesnuo bi nam lica - zlatnici, biseri i drago kamenje, a iznad svega, suluda žestina, božanstveni podvizi, pljačke, neprestani teror i, najzad, dijamant nad dijamantima, potpuna razuzdanost i sloboda koja nam je zviždala u ušima i činila nas divovima.

Šta ima veze što se ne može napolje iz geta! Sloboda se ne meri kvadraturom prostora koji je na raspolaganju. Najzad prepušteni nama samima, to je bila sloboda. Nema većeg poklona deci od roditelja, nego da na njih zaborave.

Zaboravljeni od kineske i roditeljske vlasti, samo su deca San Li Tuna bili nezavisne jedinke u čitavoj Narodnoj Republici Kini. Iz tog

osećanja crpili su opijenost, herojstvo i božanski bezobrazluk.
Igrati se bilo čega drugog osim rata, bilo bi ravno propasti.
To je ono što Elena nikad nije želela da shvati.

Ona ništa nije želela da shvati.

Još od prvog dana ponašala se kao da je već sve shvatila. I bila je u tome veoma uverljiva. Imala je svoje mišljenje i nikad nije nastojala da ga dokaže. Malo je govorila, s uobraženom i nehajnom sigurnošću.

- Ne igra mi se rata. To me ne zanima.

Laknulo mi je što sam bila jedina koja je čula ovakvo huljenje. Zataškaću celu priču. Saveznici nikako nisu smeli da pomisle nešto loše o mojoj dragani.

- Rat je divan, ispravila sam je.

Izgledala je kao da me ne čuje. Imala je dara da izgleda kao da ne sluša.

Uvek je izgledala kao da joj niko i ništa nije bilo potrebno.

Živela je kao da joj je bilo sasvim dovoljno to što je najlepša i što ima tako dugu kosu.

Nikada nisam imala prijatelja ili prijateljicu. O tome čak nisam ni razmišljala. A za šta bi mi i služili? Meni je bilo divno u mom društvu.

Bili su mi potrebni roditelji, neprijatelji i saborci. U nešto manjoj meri, bili su mi potrebni robovi i gledaoci - pitanje životnog standarda.

Oni koji nisu pripadali ni jednoj od ovih pet kategorija, nisu morali ni da postoje.

Samim tim, ni eventualni prijatelji.

Moji roditelji su imali prijatelje. Bili su to ljudi sa kojima su se viđali da bi ispijali raznobojna alkoholna pića. Kao da nisu mogli da ih piju i bez njih!

Pored toga, prijatelji su služili za priču i slušanje. Ispredali su im priče lišene svakog smisla, na koje su se oni silno smejali, a potom bi oni pričali svoje priče. A onda bi zajedno jeli.

Ponekad su prijatelji plesali. To je bio užasan prizor.

Jednom rečju, prijatelji su bili ona vrsta ljudi sa kojima se susretalo da bi se u njihovom društvu upuštalo u apsurdno, pa čak i groteskno ponašanje, ili bi se, pak, upražnjavale sasvim normalne aktivnosti, za koje oni nisu ni bili neophodni.

Imati prijatelje bilo je znak degeneracije.

Moji brat i sestra su imali prijatelje. Što se njih tiče, bilo je to sasvim opravdano, budući da su u pitanju bili njihovi saborci. Prijateljstvo se rađalo iz bratstva po oružju. Tu nije bilo povoda za stid.

Ja, ja sam bila izviđač. Vojevala sam sama. Imati prijatelje, to je bilo za nekog drugog.

Kad je reč o ljubavi, ona me se još manje ticala. Radilo se opet o izvesnoj geografskoj bizarnosti: priče *Hiljadu i jedne noći* pominjale su veoma učestale uzlete ljubavi u zemljama Bliskog istoka. Ja sam bila previše istočno.

Nasuprot onome što bi se moglo pomisliti, moj stav u odnosu na drugog nije se zasnivao na uobraženosti. Ona je samo bila logična. Univerzum je težio meni: ne mojom greškom, to nisam ja odlučila. Bio je to samo podatak na koji je trebalo računati. Zašto bih se opterećivala prijateljima? Nisu imali nikakvu ulogu da odigraju u mom životu. Ja sam bila centar sveta: a oni me nisu mogli postaviti ništa bliže centru.

Jedini odnos koji je zaista bio važan, bio je odnos prema konju.

Moj susret sa Elenom nikako nije predstavljao primopredaju vlasti - jer nikakve vlasti nisam ni imala, niti sam za nju marila - već je to bio intelektualni pomak: sada se centar sveta nalazio izvan mene. A ja sam činila sve kako bih mu se približila.

Otkrila sam da nije bilo dovoljno samo biti blizu nje. Trebalo je, takođe, da joj nešto i značim. A to nije bio slučaj. Uopšte je nisam zanimala. U stvari, činilo se da nju ništa nije zanimalo. Ništa nije gledala i ništa nije govorila. Izgledala je zadovoljna sama sobom. Ipak, naslućivalo se da oseća da je gledaju i da joj se to dopadalo.

Trebalo mi je dosta vremena da shvatim šta je Eleni jedino bilo važno: da je gledaju.

Tako sam je, i ne znajući, činila srećnom: gutala sam je pogledom. Bilo mi je prosto nezamislivo da sa nje skinem pogled. Nikada ranije

nisam videla ništa lepše. Bilo je to prvi put u mom životu da me je frapirala nečija lepota. Već sam bila sretala i druge lepe osobe, ali nijedna od njih nije privukla moju pažnju. Iz nekog još nepoznatog razloga Elenina lepota me je opsedala.

Volela sam je od prvog trenutka. Kako to objasniti? Nikad nisam pomišljala na to da ikoga volim. Nikad nisam ni zamišljala da nečija lepota može da izazove neko osećanje. Pa ipak, onog trenutka kad sam je videla, sve je krenulo svojim nepogrešivim tokom: ona je bila najlepša. Dakle, ja sam je volela. Dakle, ona je postala centar sveta.

Misterija se nastavila. Shvatala sam da ne mogu da se zadovoljim samo time što je volim: trebalo je i ona mene da voli. Zašto? Tako.

O tome sam je sasvim jednostavno obavestila. Prirodno je bilo da je informišem:

- Treba da me voliš.

Udostojila me je pogledom, ali je to bio pogled koji bih volela da sam izbegla. Prezrivo se nasmešila. Bilo je jasno da sam rekla glupost. Trebalo joj je, stoga, objasniti zašto to nije bila glupost:

- Ti treba da voliš mene, zato što ja volim tebe. Razumeš?

Smatrala sam da će se ovim dodatnim informacijama stvari srediti. Ali, Elena se samo još jače smejala.

Osetila sam se nekako neodređeno povređena.

- Zašto se smeješ?

Odgovorila je, jednostavnim, ponosnim i veselim glasom:

- Zato što si budala.

Tako je bila primljena moja prva ljubavna izjava.

Istovremeno sam otkrila sve: zaslepljenost, ljubav, altruizam i poniženje.

Još prvog dana, istim redosledom sam doživela i izvođenje pomenute tetralogije. Stoga sam zaključila da mora da postoji logička veza između ova četiri događaja. Trebalo je, dakle, izbeći onaj prvi, ali je bilo prekasno. Sve u svemu, nisam bila sigurna da li sam uopšte i imala izbora.

Bila je to krajnje nemila situacija, budući da sam istovremeno otkrila i patnju, koja mi se činila izuzetno neprijatnom.

Ipak, nikako nisam mogla zažaliti što sam volela Elenu, niti što je ona uopšte postojala. Takva stvar nije bila za žaljenje. Pošto je već postojala, bilo je neizbežno voleti je.

Od prvog trenutka od kad sam je zavolela - to jest, od prvog trenutka - pomislila sam kako treba nešto učiniti. Taj lajtmotiv se sam nametnuo i nije me puštao sve do kraja te ljubavi.

„Nešto se mora učiniti.

Pošto volim Elenu, pošto je ona najlepša, pošto na Zemlji postoji osoba vredna tolikog poštovanja, pošto sam je upoznala, pošto je ona moja dragana - iako to ne zna, nešto se mora učiniti.

Nešto grandiozno, nešto veličanstveno - nešto dostojno nje i moje ljubavi prema njoj.

Ubiti nekog Nemca, na primer. Ali, ne bi mi dozvolili. Žrtve se na kraju uvek žive puštaju. Još jedna podvala odraslih i Ženevske konvencije. Taj rat je bio nameštaljka.

„Ne. Nešto što bih mogla da uradim sama. Nešto što bi Elenu impresioniralo”.

Osetih kako me preplavljuje talas očajanja, te su mi se noge odsekle. Sruših se i sedoh na beton. Ubeđena u sopstvenu nemoć, bila sam nesposobna da se pomerim s mesta.

Poželela sam da se više uopšte ne pomerim. Želela sam da se potpuno umrtvim. Sedeću tu, na betonu, ne radeći ništa, bez jela i bez pića, sve do smrti. Umreću brzo, a moja ljubljena će biti impresionirana.

Ne. Tako neće moći. Neko bi došao, na silu me podigao i kroz levak me najeo i napojio. Odrasli bi me izvrgli ruglu.

Onda će biti obrnuto. Pošto nisam smela ostati nepomična, odlučih da mrdam. Pa, šta bude, nek bude.

Bio mi je potreban neviđen napor da pomerim to telo, koje je patnja okamenila.

Pojurih u konjušnicu i poskočih na svoga konja.

Stražari me propustiše bez problema.

(Uvek me je čudila ležernost kineske straže. Prosto sam se ljutila što im opet nisam bila sumnjiva. Za tri godine provedene u San Li Tunu nikad me nisu pretresli. Bilo je zaista nečeg trulog u tom sistemu).

Niz Bulevar stambene ružnoće naterah svog konja u najluđi galop u istoriji brzine.

Ništa ga nije moglo zaustaviti. Između konja i konjanika nije se videlo ko je bio opijeniji. Zajedno smo se uzneli. Moj mozak je ubrzo probio zvučni zid. Jedan od prozorčića u trupu beše se rasprsnuo, a unutrašnjost moje glave u sekundi beše spolja usisana. Zaglušujuća praznina ispuni mi lobanju, a moja patnja iščeznu istovremeno sa svim mojim mislima.

Moj konj i ja zajedno činili smo jedan razuzdan bolid, pušten na ulice Grada ventilatora.

U to vreme u Pekingu gotovo da nije bilo automobila. Moglo se slobodno galopirati, bez zaustavljanja na raskrsnicama, bez gledanja, bez obraćanja pažnje.

Moja halucinantna jurnjava trajala je četiri sata.

Kada sam se vratila u geto, bila sam čisto zaprepašćenje.

„Nešto se mora učiniti”. Ja sam nešto učinila: satima, po gradu, bila sam prepuštena brzini.

Naravno, Elena o tome pojma nije imala. Na izvestan način, tako je bilo samo još lepše.

Plemenitost te nezainteresovane trke činila me je sve ponosnijom. Ali, bilo bi prava šteta o tome ne obavestiti Elenu.

Sutradan sam joj prišla, s licem prožetim ezoterizmom.

Nije se udostojila ni da me pogleda.

Mene to nije brinulo. Ima da me vidi.

Sedoh kraj nje na zidić i rekoh joj ravnodušnim glasom:

- Imam konja.

Pogledala me je s nevericom. Likovala sam.

- Plišanog konja?

- Konja s kojim svugde galopiram.

- Konja, ovde, u San Li Tunu? Pa, gde ti je konj?

Njena me je radoznalost oduševila. Odjurih u konjušnicu i vratih se na leđima svog ata.

Jednim pogledom moja ljuba shvati celu situaciju.

Slegnula je ramenima, a zatim totalno nezainteresovano rekla - ne udostojivši me čak ni ruganjem:

- To nije konj, to je bicikl.
- To je konj, mirno potvrdih.

Ni moja uzvišena uverenost ničemu nije poslužila. Elena više nije slušala.

Imati veliki lepi bicikl u Pekingu, bilo je isto toliko normalno kao i imati noge. U mom životu, bicikl je dosegao neslućene mitološke dimenzije, te mu je pripao konjički status.

U mojim očima ta istina je bila toliko čvrsto utemeljena, da mi nije trebala nikakva vera da bih pokazala svog konja. Nisam ni pomišljala da je Elena mogla videti nešto drugo osim konja.

To je nešto što mi je do dana današnjeg ostalo nerazjašnjeno. Nisam proživljavala nikakvu puerilnu fantaziju, niti sam sebi bila skovala neku supstitutivnu bajku. Taj bicikl je bio konj, i to je bilo tako. Ne sećam se ni jednog trenutka u kojem sam bilo šta odlučila. Taj konj je oduvek bio konj. Drukčije nije ni moglo biti. Ta životinja od krvi i mesa jednako je predstavljala deo objektivne stvarnosti, koliko i džinovski ventilatori koje sam odmeravala tokom svojih šetnji. Sasvim iskreno sam verovala da će centar sveta videti isto kao i ja.

Bio je to tek drugi dan, a moja ljubav je već opasno pretila da ugrozi moj unutrašnji univerzum.

Poređenja radi, kopernikovska revolucija bila je obična šala. Izvukla sam se samo zahvaljujući upornosti. Stav koji sam zauzela može se sažeti sledećom rečenicom: „Elena je slepa”.

Potpuna praznina u glavi bio je jedini način da se patnja okonča. Jedini način na koji se glava potpuno može isprazniti jeste da se juri što je brže moguće, naterati svoga konja u galop, uprti svoje čelo u vetar, pretvoriti se u produžetak sopstvenog konja, u rog jednoroga, s jedinim ciljem da se para vazduh - do konačnog obračuna, u kojem će pobediti eter, a izgubljene u zanosu konjanika i njegovog konja, ono nevidljivo će dezintegrisane apsorbovati, a Ventilatori usisati, a zatim raspršiti svuda okolo.

Elena je slepa. Ovaj konj je konj. Čim je u pitanju oslobađanje putem brzine i vetra, tu je i konj. Ja konjem ne nazivam ono što ima četiri noge i pravi balegu, već ono što me, proklinjući tle, od njega udaljava, ono što me uzdiže i brani mi da padnem, ono što bi me nasmrt izgazilo ukoliko bi podlegla iskušenju blata, ono što čini da moje srce igra, a moj stomak rže, ono što me ubacuje u tako

frenetičnu brzinu, da moram da žmirkam kapcima, jer ni najčistija svetlost ne može zaslepiti koliko to može šamaranje vetra.

Ja konjem nazivam ono jedinstveno mesto na kojem je moguće osloboditi se svake stege, svake misli, svake svesti, svake pomisli na sutrašnjicu, i pretvoriti se samo u elan, i biti samo talas koji sve preplavljuje.

Konjem nazivam to stupanje u beskraj, a jahanjem onaj trenutak u kojem se susrećem s hordama Mongola, Tatara, Saracena, Crvenokožaca i druge braće po galopu, koji su živeli samo da bi jahali, to jest da bi postojali.

Jahanjem nazivam onaj duh koji jezdi svom silinom svojih kopita i znam da je moj bicikl potkovan i da jezdi, i da je on moj konj.

Konjanikom nazivam onog koga je konj istrkao iz gliba, onog kome je konj podario slobodu koja zviždi u ušima.

Zato ni jednom konju to ime nije bolje pristajalo, nego mom konju.

Ako Elena nije slepa, videće da je taj bicikl konj i voleće me.

Bio je tek drugi dan, a ja sam se već dva puta obrukala.

Obrukati se za Kineze predstavlja ono najgore što se neko me može dogoditi.

Nisam bila Kineskinja, ali sam mislila isto. Ovo dvostruko poniženje strahovito me je unazadilo. Bila mi je potrebna neka sjajna akcija kako bih sprala ljagu s moje časti. Inače me Elena neće voleti.

Nestrpljivo sam vrebala svoju priliku.

Strahovala sam pred trećim danom.

Svaki put kada bismo mi mučili nekog malog Nemca, protivnička strana bi, u znak odmazde, isprebijala nekog iz naši redova. Odakle osveta, itd.

Od kaznene ekspedicije do kaznene ekspedicije zaraćene strane su tako mogle da opravdaju svaki zločin.

To je ono što se zove rat.

Podsmevamo se deci koja svoje čarke pravdaju kmečeći: „On je prvi počeo!” Međutim, postoji li jedan drugi valjani razlog koji bi opravdao izbijanje konflikta među odraslima?

U San Li Tunu su saveznici bili ti koji su prvi počeli. Međutim, jedna od nepravilnosti istorije je to što se početak rata određuje po slobodnom nahodjenju.

Istočni Nemci nisu propustili da skrenu pažnju na to da smo, u getu, mi prvi napali.

Za nas su te geografske odrednice bile krajnje podle. Rat nije počeo u Pekingu 1972. Njegov uzrok bio je u Evropi i datirao je iz 1939.

Nekoliko mladih intelektualaca skrenulo je pažnju na primirje iz 1945. Smatrali smo ih naivčinama. Te 1945. dogodilo se isto što i 1918: vojska je samo htela malo da predahne.

Predahnuli smo, a neprijatelj se nije promenio. Prema tome, nije sve bilo sasvim nelogično.

Bitka za bolnicu i njene posledice predstavljaju jednu od najstrašnijih ratnih epizoda.

Bolnica je bila jedna od vojnih tajni koju je svaki saveznik morao strogo da čuva.

Famozni kontejner za selidbe ostavili smo na onom istom mestu. Naša instalacija je spolja bila nevidljiva.

Važilo je pravilo da se u bolnicu mora ulaziti što je moguće neprimetnije, i uvek jedan po jedan. To nije bio nikakav problem: kontejner se nalazio duž jednog od zidova ciglane. Neprimećeno se tuda provući bilo je - može se slobodno reći - prava dečja igra.

Osim toga, nije bilo lošijih špijuna od Nemaca. Nisu uspeali da pronađu nijednu našu bazu. Sa njima je rat bio previše lak.

Osim nekog tastera, ništa nas drugo nije brinulo. A bilo je nemoguće među nama naći izdajicu. Iako je u našim redovima bilo nekoliko kukavica, niko nije bio izdajnik.

Pasti neprijatelju u ruke, značilo je biti isprebijan: bio je to neprijatan trenutak, ali svi bismo ga podneli. Smatrali smo da taj vid zlostavljanja ne predstavlja torturu. Nije nam padalo na pamet da bi neko od nas mogao da oda vojnu tajnu, samo da bi izbegao jednu tako beznačajnu kaznu.

A, upravo se tako i zbilo.

Elena je imala brata od deset godina. Koliko je ona zasenjivala svojom lepotom i svojom visinom, toliko je Klaudio predstavljao inkarnaciju smešnog. To ne znači da je bio ružan ili naopak, ali je svaki njegov i najmanji stav odisao jednim mlitavim prenemaganjem, jednom niskošću i neubedljivošću, koji bi živcirali već posle samo nekoliko trenutaka. Pored toga, baš kao i njegova sestra, i on je uvek bio ulickan, njegov razdeljak, sa strane, nigde nije krivudao, a njegova počešljana kosa koja se sijala od čistoće i njegova odeća ispeglana na crtu, izgledali su kao da su sad izašli iz modnog kataloga za decu aparatčika.

Iz ovih odličnih razloga svi smo ga mrzeli.

Ipak, nismo mogli da odbijemo da ga mobilišemo. Elena je rat smatrala smešnim i gledala nas je s visine. Klaudio je u tome video način za socijalnu integraciju i moljakao je da bude primljen u naše redove.

I bi primljen. Nismo smeli da rizikujemo da se, ne prihvatajući jednog od njihovih sunarodnika, zavadimo sa ostalim mnogobrojnim italijanskim vojnicima - uključujući tu i dragocenu Džihan. To je tim više nerviralo, što su novajliju i sami mrzeli, ali je njihova osetljivost previrala zbunjujućim paradoksima.

To nije bilo važno. Klaudio će biti samo jedan loš vojnik, i to je sve. Vojska nije mogla imati samo heroje.

Dve nedelje po stupanju među vitezove, u toku jedne čarke, Nemci su zarobili Eleninog brata. Nikad nismo videli da se neko tako loše brani i da tako sporo trči.

U stvari, bilo nam je mило. Likovali smo pri samoj pomisli na batine koje će dobiti. Prema neprijatelju smo osećali istinske simpatije, utoliko više što je Italijančić bio izuzetno nežan i što ga je majka neviđeno tetošila.

Klaudio se vratio šepajući. Nije imao nikakvih tragova udaraca, niti drugih modrica. Plačljivo je rekao da su mu Nemci nogu zavrnuili za 360 stepeni. Mi smo bili iznenađeni ovim sasvim novim postupcima.

Sutradan je, u tevtonskoj ofanzivi, bolnica bila pretvorena u strugotinu, a Elenin brat beše zaboravio na šepanje. Sve smo shvatili. Klaudio je loše govorio engleski, ali dovoljno dobro da bi izdao.

(Engleski je bio naš jezik za komunikaciju s neprijateljem. Budući da se naša razmena uglavnom svodila na tučnjavu i torturu, nikada nismo ni morali da se služimo pomenutim idiomom. Svi saveznici govorili su francuski: po meni, to se podrazumevalo.)

Italijanski vojnici su bili prvi koji su tražili da se izdajica kazni. Tek kad smo sazvali zasedanje ratnog saveta, shvatili smo kolike su bile razmere Klaudijevog kukavičluka: njegova majka došla je da nam lično saopšti naređenje da njenom maleckom poštedimo život. „Ako mu dlaka s glave bude zafalila, izdevetaću vas, ima da se pušite!”, rekla nam je, zastrašujućeg pogleda.

Optuženi je bio pomilovan, ali je zato postao živi simbol ljudske podlosti. Svi smo ga prezirali do krajnjih granica.

Za mene je sve to bilo dobar povod da uspostavim kontakt sa Elenom. Sigurno je od brata ili majke čula za celu priču. Ja joj ispričah našu verziju.

Iako nadmen, njen stav nije uspeo da sakrije izvestan bol. Ja sam je shvatala: da su takvu izdaju slučajno skrivili Andre ili Žilijet, i njihovo bi se bešččašće sigurno očitavalo na mom licu.

Eleni sam upravo iz te perspektive i ispričala celu stvar. Želela sam da budem ona koja će je učiniti ranjivom. Jedina slaba tačka koju je takvo božanstveno stvorenje moglo imati, bio je njen brat.

Naravno, pretpostavila sam da neće priznati poraz.

- U svakom slučaju, rat je smešan, rekla je s uobičajenim omalovažavanjem.

- Smešan ili ne, ali Klaudio je moljaka da sa nama ratuje.

Znala je da je moj argument neoboriv. Ništa nije odgovorila, samo se zamandalila u svoje uobraženo ćutanje.

Ali, pa makar na tren, videla sam je kako pati. Tog jednog trenutka nije bila izvan domašaja.

Doživela sam to kao potresnu ljubavnu pobedu.

U zoru sam, u krevetu, u glavi ponovo premotavala celu scenu. Činilo mi se da sam zaista dosegla božanstvo.

Postoji li u nekoj kulturi ovog sveta neka mitska epizoda ovakve vrste: „Odbijeni dragan, u nadi da će osvojiti svoju nedostupnu draganu, prilazi joj i kaže da je njen brat izdajica?”

Koliko ja znam, takva scena do sada nigde nije bila tragičarski ilustrovana. Nema tih klasika koji bi podneli toliku ljudsku podlost.

Koliko je ovo ponašanje bilo za svaki prezir, potpuno mi je izmicalo. Pa čak i da sam toga bila svesna, ne verujem da bi mi to zasmetalo: od silne ljubavi toliko sam zaboravljala na sebe i bila spremna na svaku bruku. Da li je više uopšte bilo bitno koliko vredim? Nije, jer više nisam bila ništa. Sve dok sam ja bila centar sveta, imala sam rang koji je trebalo držati. Sada je trebalo paziti na Elenin rang.

Blagosiljala sam Klaudijevo postojanje. Bez njega, nije bilo nikakve breše, nikakvog pristupa, ako ne do srca, onda bar do časti moje dragane.

U glavi sam vrtela scenu: ja, kako prilazim njenoj uobičajenoj ravnodušnosti, a ona, lepa, samo lepa, koja se nije udostojavala da išta drugo čini, osim da bude lepa.

A zatim, sramne reči: tvoj brat, o draga moja, tvoj brat koga ne voliš - jer ti ne voliš nikog osim sebe - ali koji je ipak tvoj brat, neodvojivi od tvog ugleda, tvoj brat, moja božanstvena gospo, jedna je prvoklasna ništarija i izdajica.

Taj tanani i divni trenutak kada sam videla kako zbog vesti koje ti donosim, nešto u tebi, nešto neopisivo - znači, veoma važno - postaje ogoljeno! I to zahvaljujući meni!

Nije mi bio cilj da izazovem tvoju patnju. U ostalom, cilj cele te ljubavi bio mi je nepoznat. Samo, vidiš, da bih udovoljila svojoj strasti, morala sam kod tebe izazvati bilo koju emociju, samo da je istinska.

Taj maleni bol iza tvog pogleda za mene je prava konsekracija!

Vrtela sam scenu, kadar po kadar. Obuzimao me je ljubavni trans. Od sada ću, za Elenu, ja biti neko.

Trebalo je ići dalje. Patiće ona još. Budući previše kukavica da bih sebe povredila, trudila sam se da prikupim sve informacije koje bi nju mogle povrediti, odlučivši da uvek ja budem ona koja će joj saopštiti lošu vest.

Tako sam počela da sanjam nakaradne stvari. Elenina majka poginula bi za volanom. Italijanski ambasador ražalovao bi njenog

oca. Klaudio bi, nesvestan, išao u pantalonama pocepanim na turu i bio bi predmet podsmeha celog geta.

Za sve te katastrofe važno je sledeće pravilo: nikad ne ciljati samu Elenu, već one koji njoj nešto znače.

Ovi fantazmi su me oduševljavali do dubina moga bića. Prilazila bih mojoj dragoj i, užasno ozbiljna, govorila joj smirenim i svečanim: „Elena, majka ti je umrla” ili: „Tvoj brat je izgubio čast”.

Bol ti je šibao lice: vizija od koje mi se kidalo srce i zbog koje sam te samo još više volela.

Da, draga moja, patiš zbog mene, nije da volim patnju, da samo mogu da ti podarim sreću, bilo bi to mnogo bolje, samo, shvatila sam da je to nemoguće jer, da bih mogla da ti podarim sreću, trebalo bi prvo ti mene da voliš, a ne voliš me, a da bih ti nanela bol, nije ni potrebno da ti mene voliš, i onda, da bih te učinila srećnom, treba prvo da budeš nesrećna - kako usrećiti nekog ko je već srećan - znači, moram te učini nesrećnom da bih imala ikakve šanse da te kasnije učinim srećnom, u svakom slučaju, bitno je da je to zbog mene, draga moja, jer kad bi ti prema meni osećala samo deseti deo onoga što ja osećam prema tebi, bila bi srećna što patiš, već pri samoj pomisli na zadovoljstvo koje meni, tako pateći, činiš.

Naslađivala sam se do iznemoglosti.

Trebalo je pronaći novo mesto za bolnicu.

Više nije bilo govora da bolnica bude smeštena u neki selidbeni kontejner. U stvari, nismo baš imali veliki izbor. Postalo je neizbežno da, ubuduće, na istom mestu bude pružana medicinska pomoć i bude čuvano tajno oružje. Nije baš bilo higijenski, ali Kina nas je već bila navikla na prljavštinu.

Postelje od *Ženmin žibaa* ponovo su bile napravljene na poslednjem spratu požarnih stepenica najviše zgrade San Li Tuna. Bure s urinom je stajalo na sredini ove akrobatske spavaonice.

Nemci su bili dovoljno glupi, poštedevši naše rezerve sterilne gaze, vitamina C i supa iz kesice. Spakovali smo ih u rančeve, koje smo okačili na gelendere metalnih stepenica. Pošto je u Pekingu veoma retko padala kiša, našoj instalaciji nije pretila nikakva opasnost. Međutim, ova tajna baza postala je previše vidljiva. Dovoljno je bilo

da Tevtoni samo podignu glave i pažljivije pogledaju i da nas otkriju. Nikad nismo bili toliko glupi da tamo odvedemo nekog zarobljenika: kad bismo nekog hteli da mučimo, tajno oružje bismo spuštali dole.

A rat je tada poprimio jednu sasvim neočekivanu političku dimenziju.

Jednog jutra, hteli smo da se popnemo do logora. Zaprepašćenje: na ulaznim vratima požarnih stepenica bio je postavljen katanac.

Nije bilo teško utvrditi da katanac nije bio nemački. Bio je kineski.

Znači, našu instalaciju otkrila je straža geta. To im se do te mere nije svidelo, da su pribegli jednom tako monstruoznom potezu: zakatančiti požarne stepenice - jedine požarne stepenice najviše zgrade San Li Tuna; u slučaju požara, stanari mogu samo da se bace kroz prozor.

Ovaj skandal je među nama izazvao povike oduševljenja.

Imalo je i zašto. Nema li veće radosti nego saznati da imate još jednog neprijatelja?

I to kakvog neprijatelja! Kinu! Osećali smo se viteški, već samim tim što smo u toj zemlji živeli. Boriti se protiv nje, izdizalo nas je u red heroja.

Jednog dana mirnim i uzvišenim glasom pričaćemo našem potomstvu kako smo u Pekingu vojevali protiv Nemaca i protiv Kineza. Vrhunac slave.

Pride još i divna vest: naš neprijatelj je bio glup. Pravio je požarne stepenice da bi na njih potom stavio katanac. Ta nedoslednost nas je oduševljavala. Bilo je to isto što i sagraditi bazen i u njega ne sipati ni kap vode.

Osim toga, svi smo nekako počeli da priželjkujemo taj požar. Nakon sprovedene istrage, bilo bi objavljeno kako je kineski narod, slobodno rečeno, na smrt osudio stotine stranih državljana. Osim što bismo bili heroji, dodelili bi nam i status politički ugnjetenih - međunarodnih mučenika. Sve u svemu, vreme provedeno u ovoj zemlji ne bi bilo protraćeno.

(Baš smo bili naivni. U slučaju požara i sledstvene istrage, skandal u vezi s katancem bio bi vešto zataškan).

Naravno, podrazumevalo se da ćemo roditeljima prećutati jednu tako unosnu aferu. Kad bi se oni umešali, ne bi više bilo šanse da postanemo mučenici. A pritom smo mnogo mrzeli da se odrasli

mešaju u naše poslove. Oni su sve upropašćavali. Nisu imali ni trunke smisla za epsko. Mislili su samo na ljudska prava, tenis i bridž. Nije se činilo da shvataju da im je, makar jedanput u njihovom bezvrednom životu, pružena prilika da budu heroji.

Najodvratnije od svega, njima je bilo stalo do života. Nama, takođe, samo pod uslovom da smo mogli da ga ovenčamo našim prestižom, žrtvujući ga, recimo, u jednom lepom požaru.

(U stvari, da je taj požar zaista izbio, naša bi odgovornost bila jednaka odgovornosti kineskih stražara. Toga smo bili nekako neodređeno svesni, a to nas uopšte nije poremetilo. Meni je, uzgred, bilo svejedno, jer ni Elena ni ja nismo stanovale u toj zgradi).

Međutim, odlična vest sadržala je i jedan ne baš zanemarljiv problem: više nismo imali pristup logoru.

Ali je postavka problema sadržala i njegovo rešenje: katanac je bio kineski.

Lagana metalna turpija za nokte bila je dovoljna da ga uništi.

A, kako kineski stražari ništa ne bi posumnjali, bili smo dovoljno pametni da kupimo drugi, nov i identičan kineski katanac, čiji smo ključ imali mi, te ga postavimo umesto onog starog.

U stvari, u slučaju požara, mi bismo bili glavni krivci, jer bi, na kraju balade, naš katanac bio taj koji bi eventualne begunce osudio na smrt.

I toga smo bili neodređeno svesni. Ni to nije predstavljalo nikakav problem. Živeli smo u Pekingu, a ne u Ženevi. Nikad nismo ni imali nameru da vodimo čist rat.

Takođe, nismo baš želeli ni da bude mrtvih. Ali, ako je trebalo da ih bude da bi se rat nastavio, onda će ih i biti.

U svakom slučaju, nismo se opterećivali ovom vrstom sporednih razmatranja.

De minimis non curat praetor. Za roditelje, tu propalu decu, bilo je sasvim normalno da se bave tim pitanjima i tako gube silno vreme, koje ni inače nisu znali kako ozbiljno da iskoriste.

Mi, mi smo imali toliko istančan osećaj za ljudske vrednosti, da gotovo nikad nismo pričali sa starijim od petnaest godina. Oni su

pripadali nekom paralelnom svetu, s kojim smo živeli u slozi, budući da se nismo ni mimoilazili.

Takođe se nismo doticali ni glupavog pitanja naše budućnosti. Možda baš zato što smo, instinktivno, svi znali tačan odgovor: „Kad porastem, razmišljam o onda kad sam bio mali”.

Podrazumevalo se to da odraslo doba služi da bi se posvetilo detinjstvu. Roditelji i njihovi pomagači postojali su samo zato da njihova deca ne bi morala da brinu o kućnim pitanjima kao što su stan i hrana - već da se potpuno posvete svojoj osnovnoj ulozi: da budu deca, ukratko, da budu.

Uvek su me čudila ona deca koja naširoko raspravljaju o svojoj budućnosti. Kada bi meni postavili famozno pitanje: „Šta ćeš biti kad porasteš?”, uvek sam, bez greške, ponavljala da ću da „budem” Nobelovac za medicinu ili mučenik, ili oba odjednom. Uvek sam odgovarala kao iz topa, ne da bih nekog impresionirala, naprotiv: ovako pripremljen odgovor služio mi je da razgovor što pre skrenem sa te apsurdne teme.

Zapravo, daleko više apstraktne nego apsurdne: duboko u sebi, bila sam uverena da nikad neću odrasti. Vreme je suviše dugo trajalo da bi nešto tako moglo da mi se desi. Imala sam sedam godina: ta osamdeset i četiri meseca činila su mi se beskrajnim. Život mi je bio tako dugačak! Zavrtelo bi mi se u glavi pri samoj pomisli da bih mogla da uživim još toliko. Još sedam godina! Ne. To bi bilo previše. Sigurno ću se zaustaviti na deset ili dvanaest godina, na vrhuncu zasićenja. Osim toga, već sam se osećala gotovo prezasićenom: toliko mi se toga već izdešavalo!

Kada sam pričala o svom Nobelu za medicinu ili o svom mučeništvu, to nije bila nikakva taština: bio je to apstraktni odgovor na apstraktno pitanje. Uostalom, nisam videla ništa grandiozno u ovim zanimanjima. Jedini poziv koji sam smatrala vrednim istinskog poštovanja bio je vojnički poziv, a naročito onaj izviđački. Vrhunac moje karijere bio je sada. Posle - ako posle uopšte i bude - biće potrebno sunovratiti se i nekako se zadovoljiti onim Nobelom. Duboko u sebi, u ono posle nisam ni verovala.

Ovu nevericu pratila je još jedna: kada bi odrasli pričali o svom detinjstvu, nisam mogla doleteti da ne pomislim kako, u stvari, lažu.

Oni nisu bili deca. Uvek su bili odrasli. Sunovrata nije ni bilo jer su deca uvek bila deca, a odrasli uvek odrasli.

To neizrečeno uverenje, čuvala sam za sebe. Bila sam svesna da ne bi mogla da ga odbranim: stoga sam, tim jače, u to i verovala.

Elena nikome nije ispričala da je moj bicikl u stvari konj, ili obrnuto.

S njene strane, to i nije bio znak neke posebne dobrote: bilo je to zato što sam bila potpuno beznačajna. Elena nije trošila reči na zanemarljive količine.

Ona je i inače malo govorila. Nikada sama nije uzimala reč: samo bi odgovarala na ona pitanja koja joj se nisu činila nedostojnim.

- Šta ćeš biti kad porasteš? - upitala sam je iz čisto naučno-eksperimentalnih nazora.

Bez odgovora.

A posteriori, njeno je držanje potvrdilo moje gledište. Deca koja pronađu odgovor na ovakvo pitanje ili su lažna deca (kojih ima veoma mnogo), ili deca koja imaju smisla kako za apstrakciju, tako i za čistu spekulaciju (što je bio slučaj sa mnom).

Elena je bila pravo dete, koje nije imalo ni trunke spekulativnog duha. Odgovoriti na tako glupo pitanje, za nju je bilo isto što i poniziti se. Ovo pitanje bilo je isto toliko nesuvislo koliko i pitati akrobatu šta bi radio kad bi bio računovođa.

- Odakle je ta tvoja haljina?

Tada bi se udostojila da odgovori. Bilo je to uglavnom:

- Mama mi je napravila. Odlično šije.

Ili pak:

- Mama mi je kupila u Torinu.

Bila je iz tog grada. Ni sam Bagdad mi se nije činio čudesnijim.

Naročito je nosila belu odeću. Ta boja joj je savršeno pristajala.

Njena ravna kosa bila je toliko dugačka, da su joj se čak i pletenice spuštale do zadnjice. Njena majka nikad ne bi dozvolila da joj neka Kineskinja dotakne kosu: ona je bila ta koja se lagano i s ljubavlju brinula o blagu svoje ćerke.

Ja sam najviše volela da imam samo jednu pletenicu, ali mi je Tre najčešće pravila dve, kao sebi. U dane kada bih nosila samo jednu, osećala sam se veoma elegantno. Svoju kosu sam izuzetno

poštovala, sve dok nisam otkrila Eleninu: od tada mi moja kosa izgleda potpuno beznačajno. Ta istina je naročito izbijala na videlo onda kada bismo, kojim slučajem, imale istu frizuru: moja pletenica je bila dugačka i tamna, a njena je bila beskrajna i presijavala se svojim crnilom.

Iako je Elena bila godinu dana mlađa od mene, a ja bila nekih pet centimetara viša od nje, ona je u svemu bila bolja od mene, prevazilazila me je, baš kao što je prevazilazila ceo svet. Drugi su joj bili toliko malo potrebni da mi se činila starijom od mene.

Znala je čitave dane da provede špartajući po skućenom prostoru geta, malenim sporim koracima. Gledala je samo onoliko koliko je bilo dovoljno da vidi da je gledaju.

Pitala sam se da li je bilo dece koja je nisu gledala. Izazivala je divljenje, poštovanje, oduševljenje i strah, jer je bila najlepša, jer je uvek bila smirena, jer nikada nije činila prvi korak u međuljudskim kontaktima, zato što je, da bi se zašlo u njen svet, trebalo prići njoj i zato što, na kraju krajeva, niko nije ni zalazio u njen svet, koji mora da je bio uzvišeni luksuz, uzvišeni smiraj i uzvišeno uživanje, a u kojem je izgledalo da sama u sebi savršeno uživa.

Niko je nije gledao toliko koliko sam ja to činila.

Od te 1974. godine, u mnoga sam bića znala da se zagledam, dugo i toliko prodorno - da bi im to zasmetalo.

Ali je Elena bila prva.

A to joj, pritom, ni najmanje nije smetalo.

Ona me je naučila da gledam ljude. Zato što je bila lepa i kao da je i sama tražila da je intenzivno gledaju. Zahtev koji sam ja retko revnosno ispunjavala.

Zbog nje je moja vojnička efikasnost počela da opada. Izviđač je sve manje izviđao. Pre nje, najveći deo slobodnog vremena provodila sam jašući na konju, u potrazi za neprijateljem. Sada je izvestan broj časova trebalo posvetiti gledanju u Eleni. Ta aktivnost se mogla upražnjavati u sedlu ili peške, ali uvek sa pristojnog odstojanja.

Nije mi padalo na pamet da takvo ponašanje može biti krajnje nespretno. Kad bih nju ugledala, zaboravila bih da postojim. Ta

amnezija je omogućavala i one najneobičnije postupke.

Noću bih se tek, u krevetu, prisetila sopstvenog prisustva. A tada bih patila; volela sam Elenu i osećala sam da ta ljubav nešto iziskuje. Pojma nisam imala šta bi to „nešto” moglo biti. Znam samo da je trebalo da lepotica makar malo obrati pažnju na mene: bila je to prva, ona najnužnija etapa. Isto tako sam osećala da bi posle toga trebalo da usledi i neka opskurna i neopisiva međusobna razmena. Sebi sam ispredala priče - koje bi pojedini nazvali metaforama - kako bih se približila toj misteriji: u tim eksperimentalnim pričama, voljenoj gospi je uvek bilo strašno zima. Najčešće bi mi se ukazala ležeći na snegu. Bila bi krajnje oskudno odevena, čak potpuno naga, i plakala bi od zime. Sneg je igrao veoma značajnu ulogu.

Bilo mi je drago što joj je zima, jer ju je trebalo nekako ugrejati. Umešnost moje mašte bila je nedovoljna da pronađe onu idealnu metodu: zato sam uživala razmišljajući osećajući - toplinu koja je divno i lagano obuzimala to nepomično telo, ublažavajući tako njen bol i čineći da uzdiše od neobičnog zadovoljstva.

Ove su me priče dovodile u tako prijatna stanja, da sam ih smatrala nadrealnim. Uzvišenost njihove magije oslikavala se na meni: zasigurno sam bila medijum. Znala sam za čudesne tajne i da je Elena za to znala sigurno bi me volela.

Međutim, trebalo joj je to i saopštiti.

Pokušala sam. Moja zbunjujuće naivna taktika samo je pokazivala koliko sam verovala u to bezimeno nadrealno.

Jednog jutra sam joj prišla. Nosila je purpurnu haljinicu bez rukava, usku u struku, koja se zatim širila kao cvet božura. Njena lepota i gracioznost potpuno mi pomutiše misli.

Ipak sam se prisećala šta sam nameravala da joj kažem.

- Elena, imam jednu tajnu.

Udostojila se da me pogleda, izgledajući kao da misli da je uvek dobro saznati neku novu sitnicu.

- Nekog drugog konja? - upitala je s uzdržanom ironijom u glasu.

- Ne. Pravu tajnu. Stvar za koju jedino ja na svetu znam.

Nisam sumnjala.

- O čemu se radi?

Tada shvatih - ali beše već prekasno - da sam bila potpuno nesposobna da išta izustim. Šta sam joj mogla reći? Ipak nisam

mogla da joj pričam o snegu i neobičnim uzdasima.

Bilo je užasno. Sad, kad me je najzad pogledala, ja sam ostala bez reči.

Izvukla sam se, pribegavajući odlaganju u prostoru:

- Pođi za mnom.

A onda pođoh u nasumičnom pravcu, tobož odlučna, samo kako bih prikrila panični metež koji je u meni vladao.

Čudo: pošla je za mnom. Istina, to za nju i nije predstavljalo veliki ustupak. Svoje dane je provodila lagano šetkajući po getu. Danas je to samo činila u mom društvu, pored mene, ali i dalje na uobičajenoj distanci.

Bilo je veoma teško hodati tako sporim tempom. Imala sam utisak kao da gledam usporeni film. Ali ta nelagodnost nije bila ništa u poređenju s užasom koji sam osećala pri pomisli da nemam ništa, ništa što bih joj pokazala.

Ipak, na izvestan način sam se osećala trijumfalno, gledajući je kako šeta zajedno sa mnom. Nikad je ranije nisam videla da sa nekim zajedno šeta. Kosa joj je bila pokupljena u jednu jasno izdvojenu pletenicu, tako da mi se njen božanstveni profil ukazivao u svoj svojoj čistoti.

Ali, gde dođavola da je odvedem? U getu nije bilo te misterije za koju nije znala isto koliko i ja.

Čitava ova epizoda potrajala je nekih pola sata. U mom sećanju to obuhvata čitavu jednu sedmicu. Ja, hodajući neverovatno sporo, ne samo kako se ne bih previše udaljila od Elene, već pre svega da bih odložila neizbežno poniženje - onaj trenutak sramote, kada ću joj pokazati neku rupu u zemlji ili neku razbijenu ciglu, ili već neku sličnu budalaštinu, i usuditi se da izvalim neku glupost u stilu: „Oh! Neko ga je ukrao! Ko je ukrao moj kovčežić pun smaragda?” Lepojka će mi se smejati u lice. Sunovrat je zjapio sa svih strana.

Ispala sam smešna, ali sam bila ubeđena da sam u pravu, jer sam znala da tajna postoji i da je veća od svih kovčega s blagom. Da sam samo pronašla reči kojima bih Eleni dočarala uzvišenost te tajne - snega, čudesne topline, neznanog uživanja, neobičnih osmeha, kao i onog neobičnog raspleta koji potom sledi.

Da sam uspela da joj nekako makar nagovestim sva ta čudesa, divila bi mi se, a onda bi me i volela - u to nije bilo nikakve sumnje.

Rečima sam bila odsečena od nje. I reći da je bilo dovoljno samo pronaći onu pravu rečenicu i doći do blaga, kao Ali Baba sa svojim „Sezame, otvori se!” Ali velika tajna vezivala mi je jezik, a ja sam se još jedino mogla uzdati u mršavu nadu da će, u pravi čas, odnekud čudesno iskrsnuti neki slon, ili neki krilati brod, ili neka nuklearna elektrana.

Elenino strpljenje samo je potvrđivalo njen manjak radoznalosti - kao da je već unapred odlučila da će moja tajna predstavljati razočarenje. Na tome sam joj bila gotovo zahvalna. Od sporog do usporenijeg, od apsurdne putanje preko glupavih skretanja, moja staza nas je dovela do samih kapija geta.

Samo što me nije preplavio talas očajanja i besa. Samo što se nisam bacila na zemlju, urlajući:

- Tajna nije nigde! Nema načina da se pokaže, pa čak ni da se o njoj priča! Pa ipak postoji! Moraš verovati, jer je ja osećam u sebi i jer je hiljadu puta lepša nego što možeš da zamisliš! A ti me moraš voleti, jer sam ja jedina osoba koja je nosi u sebi. Nemoj da propustiš nešto tako neverovatno kao što sam ja!

Tada mi je, i ne znajući, Elena pružila slamku spasa:

- Je li ta tvoja tajna izvan San Li Tuna?

Odgovorila sam potvrdno, tek da bih nešto odgovorila, znajući dobro da Bulevar stambene ružnoće nije skrivao ništa što bi ličilo na tajnu.

Moja dragana se zaustavila u mestu:

- Onda ništa. Ja ne smem da izađem iz San Li Tuna.

- A? - rekoh, tek tako, ne mogavši još da poverujem u ovaj spas u zadnji čas.

- Mama mi je zabranila. Kaže da su Kinezi opasni.

Zaustila sam da uzviknem: „Živeo rasizam!”, ali sam na kraju samo zaključila onim što se samo po sebi nametalo:

- Baš šteta! Kad bi samo mogla da vidiš kako je moja tajna lepa!

Ni sam Malarme na samrti ne bi rekao nešto drugo.

Elena je slegla ramenima i polako otišla.

Moram priznati: od tog dana gajim ogromnu i neiscrpnu zahvalnost prema kineskom komunizmu.

Dva konja napustiše zdanje kroz onu jedinu i uvek čuvanu kapiju. Niz Bulevar stambene ružnoće ne krenuše put Trga velikog ventilatora, već suprotnim smerom, skrećući levo. Napustiše grad.

Na Trgu velikog ventilatora nalazio se Zabranjeni grad, koji je bio mnogo manje zabranjen nego što je bilo selo. Međutim, kako nijedan od konjanika ne beše u godinama za koje su važile zabrane, niko ih nije zaustavio.

Galop ih odvede daleko u polja. Grad ventilatora postao je gotovo nevidljiv.

Malo ko išta zna o nesreći ovog sveta, ako nije video zemlju koja okružuje Peking. Teško je uopšte i zamisliti da je najsajnije Carstvo u istoriji moglo biti podignuto na nečem tako mršavom.

Pustinja može biti lepa. Ali, nema bolnijeg prizora od pustinje prerušene u obradivu površinu. I najmanji od useva izgledao je iznemoglo. Ono malo ljudi bilo je nevidljivo, budući da su im udžerice bile sagrađene u podzemnim rupama.

Ako na ovoj planeti postoji žalostan pejzaž, onda je to ovaj. Konji su glasno galopirali uskim putem, u nadi da će prigušiti ovu tišinu iz ruševina.

Ne znam da li je moja sestra znala da je njen bicikl bio konj; u svakom slučaju, u njenom držanju nije bilo ničeg što bi demantovalo tu legendarnu istinu.

Pošto smo stigli do bare koju su okruživala pirinčana polja, zaustavimo svoje konje, skidosmo svoje oklope i bacismo se u blatnjavu vodu. Bio je to subotnji pohod.

Ponekad bi neki Kinez, u svojoj čudesno praznoj pojavi, prišao da osmotri te dve bledolike stvari koje su se tu praćakale.

Oba konjanika izašla bi iz vode, ponovo stavila svoje oklope i sela na zemlju. Dok bi njihovi konji pasli mršavu travicu, oni bi grickali svoj petit-beurre.

U septembru je počela škola.

Za mene to nije bila novost. Za Elenu, to beše prvi put.

Međutim, Francuska školica u Pekingu i nije imala baš mnogo veze s prosvetom.

Svi mi, odnosno deca svih nacionalnosti - osim onih anglofonskih i germanofonskih - silno bismo se bili iznenadili da nam je neko saopštio da smo tamo išli s ciljem da nešto naučimo.

Mi to nismo primećivali.

Za mene je škola bila samo jedna ogromna fabrika za proizvodnju papirnih aviončića.

Toliko da su nam čak i nastavnici pomagali u njihovom pravljenju. Imalo je i zašto: kako to nisu bili ni nastavnici, ni vaspitači, to je bilo otprilike sve što su i znali.

Ti dobri ljudi, svi dobrovoljci, u Kini su se obreli nesrećnim slučajem - jer je toliku količinu iluzija i sledstvenih razočarenja bilo dozvoljeno nazivati nesrećnim slučajem.

Uostalom, izuzimajući diplomate i sinologe, svi stranci koji su živeli u Kini u to vreme, tamo su se našli nekim „nesrećnim” sticajem okolnosti.

A, budući da su ti nesrećnici morali da se nečim bave, kad su već bili tu na licu mesta, onda su dolazili da „predaju” u Francuskoj školici u Pekingju.

Bila je to moja prva škola. Tamo sam provela prve tri godine, za koje kažu da su najvažnije. Koliko god kopala po pamćenju, ne sećam se da sam tamo naučila išta drugo osim pravljenja papirnih aviončića.

Ali, to nije bilo važno. Znala sam da čitam od svoje četvrte, a da pišem od svoje pete godine, dok sam pertle znala sama da zavežem još od pamtiveka. Dakle, nije bilo ništa više što je trebalo da naučim.

Profesorima je bila poverena natčovečanska dužnost: sprečiti decu da se međusobno poubijaju. I u tome su uspevali. Stoga bi tim divnim ljudima trebalo zahvaliti i shvatiti da bi, u datim okolnostima, podučavanje abecedi predstavljalo nastrani luksuz za idealiste s kraja veka.

Za nas, decu svih nacionalnosti, nastava je predstavljala samo nastavak rata, i to istovetnim sredstvima.

Ali, s jednom značajnom razlikom: u Francuskoj školici u Pekingju, nije bilo Nemaca. Oni su išli u istočno-nemačku školu.

Ovaj nezgodni detalj razrešili smo tako što smo uspostavili novo, genijalno panično pravilo: u školi je neprijatelj bio svako.

Kako je sama škola bila veoma mala, s neviđenom lakoćom smo se međusobno makljali: neprijatelja nije trebalo previše tražiti, pošto je bio svugde unaokolo, na dohvat ruke, zuba, noge, pljuvačke, noktiju, glave, podmetnute noge, urina ili povraćancije. Dovoljno je bilo osvrnuti se.

Ta škola je bila tim više pitoresknija, zato što jedna četvrtina njenih učenika nije znala ni reč francuskog, niti je ikada imala nameru da nauči. Roditelji su ih smestili tamo jer zaista nisu imali pojma šta bi inače s njima radili, kao i da bi mogli na miru, među odraslima, da uživaju u radostima lokalnog režima.

Među nama je, tako, bilo malih Peruanaca ili drugih Marsovaca, koje smo maltretirali do mile volje, i čiji su krici užasa bili potpuno nerazumljivi. Francuska škola ostala mi je u najboljem sećanju.

Za Elenu je, takođe, to bila prva škola.

Drhtala sam. Obožavala sam to prokletu mesto, ali sam bila užasnuta pri samoj pomisli da neko stvorenje poput nje uopšte kroči na jedno tako opasno mesto. Nje, koja je toliko mrzela svaki vid fizičkog nasilja!

U svakom slučaju, zaklela sam se da ću razbiti nos svakom onom ili svakoj onoj koja bi dotakla i najmanju vlas njene kose. Bila bi to sjajna prilika da me zapazi u pozitivnom svetlu, naročito zato što sigurno ne bih dorasla agresoru, koji bi me pretvorio u kašu, i tako učinio neodoljivom u očima moje štice.

Ipak, to nije bilo neophodno.

Svugde gde bi Elena prošla, dogodilo bi se čudo. Još prvog dana škole, oko moje dragane stvorio se jedan svojevrstni mehur mira, nežnosti i pažnje. Mogla je da prođe kroz najkrvavije bitke, mehur ju je pratio u stopu. Bila je to jedna sveopšta, prirodna i instinktivna reakcija: niko ne bi povredio nešto tako lepo i tako uzvišeno.

U četiri sata vraćala bi se u geto, isto toliko čista kao što je bila i ujutro.

Ustanička atmosfera u školi kao da joj nije smetala: ona je nije ni primećivala. U najmanju ruku, pravila se da je ne primećuje. Svojim laganim korakom za vreme odmora bi špartala po malenom zemljanom školskom dvorištu, odsutna i srećna u svojoj samoći.

Najzad se desilo ono što je moralo da se desi: ta samoća nije dugo trajala.

Uzvišena lepota poput njene zahtevala je pristojnu udaljenost. Nikada ne bih pomislila da će se neko ikada odvažiti da joj se približi. Tako sam, usled te ljubavi, otkrila različite vidove patnje, među kojima, ipak, nije bilo mesta ljubomori.

Nisam se mogla čudom načuditi kada sam jednog jutra, u školskom dvorištu, videla jednog dečaka koji je nešto silno pričao maloj Italijanki.

A ona se bila zaustavila da bi ga saslušala.

I slušala ga je. Podigla je lice prema licu dečaka, a njene oči i njena usta, izgledali su kao oči i usta nekoga ko sluša.

Istina, nije izgledala ni oduševljeno, niti zadivljeno. Ali je zaista slušala. Udostojila se da nekome posveti pažnju.

Taj dečak je, pred mojim očima, za nju upravo postojao.

Postojao je još najmanje tokom narednih desetak minuta.

A, kako je bio s njom u razredu, sam Bog zna koliko dugo je još postojao, a da ja to nisam znala.

Bezimeni užas.

Ovde se nameće nekoliko pojašnjenja ontološke prirode.

Do svoje četrnaeste godine čovečanstvo sam delila na tri kategorije: žene, devojčice i one smešne.

Sve ostale moguće razlike smatrala sam daleko više anegdotskim: bogati ili siromašni, Kinezi ili Brazilci (ne računajući Nemce), gazde ili robovi, lepi ili ružni, odrasli ili ostareli - ove razlike su svakako bile važne, ali se nisu ticale suštine samih ličnosti.

Žene su bile neophodne. One su spremale jelo, oblačile decu, učile ih da vezuju pertle, čistile, pravile bebe pomoću svojih stomaka, nosile zanimljivu odeću.

Oni smešni nisu služili ničemu. Ujutro bi oni veliki smešni odlazili „u kancelariju”, što je bila neka vrsta škole za odrasle, drugim rečima, jedno sasvim izlišno mesto. Uveče bi se viđali sa svojim prijateljima - na koju sam se nečasnu aktivnost ranije već osvrnula.

Oni odrasli smešni mnogo su ličili na one smešne-decu, s tim što su se od njih znatno razlikovali, budući da su izgubili svo ono blago koje

se zove detinjstvo. Međutim, niti se promenila njihova funkcija, niti njihov fizički izgled.

S druge strane, između žena i devojčica postojala je ogromna razlika. Kao prvo, uopšte nisu bile istog pola - jedan jedini pogled bio je dovoljan da se to uoči. Drugo, s godinama se njihova uloga značajno menjala: iz faze beskorisnosti detinjstva, devojčice su prelazile u fazu prevashodne korisnosti žena, dok su oni smešni ostajali beskorisni celog svog života.

Jedini odrasli smešni koji su nečemu služili, bili su oni koji su imitirali žene: kuvari, prodavci, profesori, lekari i radnici.

Zato što su ovi poslovi bili pre svega ženski, naročito onaj poslednji: na nebrojenim propagandnim plakatima kojima je bio oblepljen Grad ventilatora, radnici su, u stvari, uvek bile radnice, bucmaste i vesele. Bile su rumene, koliko su samo oduševljeno popravljale električne stubove.

Selo je samo potvrđivalo gradsku istinu: na plakatima su bile samo razdragane i vredne poljoprivrednice, koje su u ekstazi žnjele polja.

Odrasli smešni bavili su se prevashodno poslovima simulacije. Tako su se kineski vojnici koji su okruživali geto samo pravili da su opasni, i nikog nisu ubijali.

Prema smešnima sam osećala izvesne simpatije, pogotovo zato što sam njihovu sudbinu smatrala tragičnom: oni su se smešni i rađali. Rađali su se sa onom grotesknom stvarčicom između nogu, na koju su bili patetično ponosni, što ih je činilo samo još smešnjim.

Često bi mi smešni-deca pokazivali taj predmet, što je uvek izazivalo moj smeh do suza. Ta ih je reakcija zbunjivala.

Jednog dana nisam mogla da odolim da jednom od njih iskreno ljubazno kažem:

- Jadniče!
- Što? - upitao je, sav zbunjen.
- To mora da je neprijatno.
- Nije, tvrdio je.
- Ma jeste; dokaz je to što vas boli kad vas udare tu...
- Da, samo, veoma je praktično.
- A?
- Piški se stoječki.
- Pa šta?

- Tako je bolje.
- Misliš?
- Slušaj, da bi moglo da se piški u jogurt za Nemce, mora da se bude dečak.

Duboko sam se zamislila nad ovim argumentom. Nisam ni sumnjala da postoji neki izlaz, ali koji? Pronašla sam ga nešto kasnije.

Devojčice su predstavljale elitu čovečanstva. Čovečanstvo je postojalo samo da bi one postojale.

Žene i oni smešni bili su invalidi. Njihova tela su imala greške, čiji je izgled mogao da izazove samo smeh.

Jedino su devojčice bile savršene. Iz njihovih tela ništa nije štrčalo, nikakvi groteskni visuljci, niti smešne izrasline. Bile su savršeno oblikovane, profilisane tako da ne pruže nikakav otpor životu.

Od njih nije bilo nikakve materijalne koristi, ali su bile neophodnije od bilo koga drugog, zato što su predstavljale lepotu čovečanstva - onu istinsku lepotu, onu čistu lakoću življenja, gde ništa ne smeta, gde je samo telo čista sreća, od glave do pete. U životu se mora jednom biti devojčica da bi se znalo kako je divno imati telo.

Šta bi telo trebalo da bude? Predmet čistog zadovoljstva i radosti.

Onda kada telo počne da smeta - kada počne da sputava - sve propada.

Upravo sam primetila da pridevu glatko ne odgovara nijedna imenica. I ne čudi: rečnik sreće i zadovoljstva je uvek bio onaj najsiromašniji, i to na svim jezicima.

Dozvolite mi da izmislim reč „glatkoća“, kako bi vaskoliki preopterećeni ovog sveta samo mogli da pojme ono što predstavlja jedno srećno telo.

Platon za telo kaže da je štit i zatvor, što mu ja apsolutno dajem za pravo, osim kada su u pitanju devojčice. Da je Platon samo jedan dan bio devojčica, znao bi da telo može biti upravo ono suprotno - sredstvo svih sloboda, trambulina najsladših vrtoglavica, „školica“ za dušu, „trule-kobile“ za ideje, pravi dragulj virtuoznosti i brzine, jedini prozor za napaćeni mozak. Ali, Platon devojčice nikada nije čak ni spomenuo, tu zanemarljivu količinu u idealnom gradu.

Naravno, nisu sve devojčice lepe. Ali je lepo videti i one ružne devojčice.

A kada je neka devojčica lepa i kada je neka devojčica ljupka, najveći italijanski pesnik posvetiće joj celokupno svoje delo, slavni engleski logičar zbog nje će izgubiti razum, jedan ruski pisac pobeći će iz svoje zemlje da bi njeno ime dao jednom opasnom romanu itd. Jer devojčice izluđuju.

Do svoje četrnaeste godine dopadale su mi se žene, dopadali su mi se i oni smešni, ali sam smatrala da zaljubiti se u bilo šta osim u devojčicu, nije imalo nikakvog smisla.

Zato sam i bila skandalizovana kada sam videla da Elena obraća pažnju na jednog od onih smešnih.

Smatrala sam prihvatljivim to da mene ne voli.

Ali da joj se više dopada jedan smešni, prevazilazilo je granice apsurdna.

Nije valjda bila slepa?

Ipak, imala je brata: nije mogla da ne zna za invalidnost dečaka. Sigurno nije mogla da se zaljubi u invalida.

Voleti invalida predstavljalo bi čin milosrđa. A Elena za milosrđe nije znala.

Ništa nisam shvatala.

Da li ga je zaista volela? Nemoguće da se sazna. Međutim, zbog njega se udostojila da više ne šeta odsutno unaokolo, već da zastane i sasluša ga. Nikada je nisam videla da prema nekome pokazuje toliko obzira.

Isti fenomen ponovio se tokom mnogobrojnih odmora između časova. To je bilo nepodnošljivo.

Ko je, dođavola, bio taj mali smešni? Nije mi izgledao poznato.

Sprovela sam istragu. U pitanju je bio jedan šestogodišnji Francuz, koji je živeo u Vai Džiao Ta Luu - toliko o tome: da je živeo u istom getu kao i mi, bilo bi to zaista previše. Ali je zato u školi provodio vreme sa Elenom, to jest, šest sati dnevno. Bio je to pravi pakao.

Zvao se Fabris. Nikad ranije nisam čula to ime, stoga sam odmah proglasila da smešnijeg imena nije moglo biti. Da stvar bude još smešnija, imao je dugu kosu. Bio je to, dakle, jedan ekstremno smešan smešni.

Nažalost, izgleda da sam ja bila jedina koja je tako mislila. Fabris je, po svojoj prilici, bio glavni harambaša u najnižem razredu.

Moja dragana je odabrala moć: bilo me je sramota zbog nje.

Na neki neobičan način, zbog toga sam je samo još više volela.

Zaista nisam shvatala zašto je moj otac bio toliko zabrinut. U Japanu je bio srdačan. U Pekingu je to bio sasvim drugi čovek.

Tako je, na primer, još od samog dolaska, preduzimao brojne korake sa ciljem da najzad bude otkriven sastav kineske vlade.

Ja sam se pitala da li je tolika opsesija zaista bila opravdana.

Što se njega tiče, jeste. Nije imao sreće: svaki put kada bi postavio pitanje, kineske vlasti odgovorile bi da to predstavlja tajnu.

Bunio se, na najučtiviji mogući način:

- Na svetu ne postoji nijedna zemlja koja krije sastav svoje vlade!

Činilo se da ni ovaj argument nije mnogo potresao kineske vlasti.

Tako su strane diplomate sa službom u Pekingu bili primorani da komuniciraju sa fiktivnim i neimenovanim ministrima: interesantna disciplina, koja je iziskivala istančan smisao za apstrakciju i zadivljujuću spekulativnu smelost.

Znamo za Stendalovu molitvu:

- Bože, ako postojiš, smiluj se mojoj duši, ako je imam. Uspostaviti kontakt s kineskom vladom bilo je isto.

Međutim, tamošnji sistem bio je daleko suptilniji od teologije, jer je njegova nedoslednost neprestano zbunjivala; tako se u mnogobrojnim zvaničnim saopštenjima mogla naći i ovakva rečenica: „Novu fabriku tekstilne industrije u narodnoj opštini... danas je otvorio drug ministar industrije, Taj-i-taj...”

Sve diplomate Pekinga tada bi se bacili na svoje vladine jednačine s dvadeset nepoznatih, beležeći: „11. septembra 1974. godine, ministar industrije je Taj-i-taj...”

Politička slagalica popunjavala se polako, mesec za mesecom, ali uvek uz ogroman stepen neizvesnosti, budući da je sastav vlade predstavljao upravo suštu neizvesnost. A onda bi, dva meseca kasnije, a da prethodno niko ni na šta nije upozorio, osvanulo zvanično saopštenje, koje je glasilo: „Nakon izjave druga ministra industrije, Onog-i-onog...”

A onda, sve ispočetka.

Oni najmističniji među njima, tešili su se maštarijama:

- U Pekingu smo shvatili šta zaista znači ono što su Stari nazivali *deus absconditus*.

Ostali su igrali bridž.

Mene to nije brinulo.

Bilo je prećih stvari.

Bio je tu onaj Fabris, čiji je ugled na očigled rastao i prema kome je Elena bivala sve manje neosetljiva.

Sebi nisam ni postavljala pitanje šta je bilo to što je taj dečko imao više od mene. Znala sam šta je bilo to što je imao više od mene.

To me je upravo najviše i zbunjivalo: nije valjda da Elena taj predmet nije smatrala smešnim? Nije li joj se taj čak možda i dopadao? Sve je govorilo tome u prilog.

Sa četrnaest godina sam, na svoje veliko iznenađenje, promenila mišljenje povodom toga.

Ali sa sedam godina, to mi je bilo prosto nezamislivo.

Sa užasom sam zaključila da je moja draga sišla s uma.

Odlučila sam da idem na sve ili ništa. Dozvala sam malu Italijanku i na uho joj rekla od koje invalidnosti pati Fabris.

Pogledala me je s uzdržanim smehom - i bilo je očigledno da sam ja bila ta koja ga je izazvala, a ne predmet razgovora.

Tada sam shvatila da je Elena bila izgubljen slučaj.

Celu noć sam plakala, ne zato što ja nisam imala dotičnu spravu, već zato što je moja draga imala loš ukus.

U školi je neki odvažni nastavnik zamislio projekat na osnovu kojeg bismo se bavili nečim drugim umesto pravilnijem papirnih aviončića.

Okupio je tri najniža razreda, tako da sam se obrela sa Elenom i njenom svitom.

- Deco, imam ideju: hajde svi zajedno da napišemo jednu priču.

Taj predlog je u meni odmah izazvao najveće podozrenje. Međutim, ja sam bila jedina koja je tako reagovala: ostali su bili oduševljeni.

- Neka svako od onih koji znaju da pišu napiše neku priču. A onda ćemo odabrati najlepšu i od nje napraviti celu knjigu sa crtežima.

„Groteskno”, pomislih.

Cilj projekta je bio da oni mnogobrojni nepismeni iz nižih razreda požele da nauče da pišu.

Kad je već trebalo da izgubim vreme, neka to bude makar na onu priču koja se meni dopada.

Upustih se, stoga, u jednu krajnje vruću priču.

Jedna prelepa ruska princeza (zašto baš ruska? ni dan danas ne znam) beše gola zakopana ispod brda snega. Imala je dugu crnu kosu i prodorne oči, koje su se veoma dobro slagale s tom vrstom patnje, jer joj je hladnoća zadavala strahovite bolove. Samo joj je glava virila tako da je mogla da vidi da nema nikog ko bi je spasao. Dugačak opis njenih vapaja i muka. Bila sam ushićena. Onda se pojavila neka druga princeza, *dea ex machina*, koja ju je odatle izvukla, a zatim preduzela sve kako bi ugrejala to smrznuto telo. Obeznanila sam se od uživanja, pripovedajući na koje je sve načine to činila.

Predala sam sastav potpuno unezverena.

Iz nekih misterioznih razloga moj rad je istog trenutka pao u zaborav. Učitelj ga čak nije ni pomenuo.

Ali je zato ispričao sve ostale u kojima je bilo reči o prasićima, dalmatincima, nosevima koji rastu kad se laže - jednom rečju, scenarije koji su imali izvestan prizvuk već viđenog.

Na moju veliku sramotu, priznajem da sam Eleninu priču potpuno zaboravila.

Ali zato nisam zaboravila koji je učenik pobedio, i pomoću kakve je demagogije u tome uspeo.

U poređenju s tim, rumunska predizborna kampanja predstavljala je pravi model iskrenosti.

Fabris je - pošto je, naravno, to bio on - počinio akt dobročinstva. Radnja se zbivala u Africi. Neko malo Crnče pošlo je truhom za kruhom, pošto mu je porodica umirala od gladi. Otišao je u grad i tamo postao mnogo bogat. Deset godina kasnije, vratio se u selo, svoje obasuo hranom i poklonima i sagradio bolnicu.

Evo kako je nastavnik predstavio ovu krajnje poučnu priču:

- Za kraj sam sačuvao priču našeg prijatelja Fabrisa. Ne znam šta ćete vi misliti, ali meni se ona najviše dopala.

Zatim je pročitao sastav, koji je bio pozdravljen izlivima entuzijazma najgoreg kiča.

- Pa, deco, mislim da se svi slažemo.

Nisam u stanju da opišem koliko mi se taj postupak zgadio.

Kao prvo, Fabrisova saga bila mi je naivna i glupava.

„Pa to su humanitarci!”, povikala sam u sebi dok ju je čitao, s podjednakom dozom zaprepašćenja s kojom se moglo reći:

„Pa to je propaganda!”

S druge strane, spontana podrška koja je došla od dotične odrasle osobe za mene je unapred predstavljala garanciju mediokriteta.

Utisak koji je grozna ideološka manipulacija, koja je potom usledila, samo potvrdila.

Nastavljeno je u istom stilu: glasanje dizanjem ruke, a ne putem glasačkih listića, trijumf odokativnog u prebrojavanju glasova itd.

I najzad, vrhunac: lice pobednika koji se penje za govornicu, da bi pozdravio birače i svoj projekat podrobnije izložio.

Njegov smiren i zadovoljan osmeh!

Njegov kretenski glas, kojim obrazlaže svoju lepu priču o hrabrim izgladnelima!

A naročito jednoglasni povici radosti te družine malih imbecila!

Jedina koja nije kokodakala bila je Elena, ali ponosito držanje kojim je posmatrala heroja dana, nije vredelo ništa više.

To što je moj sastav bio brže-bolje sakriven, nije me ni dotaklo. Moje jedine ambicije bile su ratničke i ljubavne. Smatrala sam da je pisanje bilo dobro za neke druge.

Međutim, povraćalo mi se od toga što je odurna dobronamernost onog malog smešnog izazvala toliko oduševljenje.

Iako je moje gnušanje u velikoj meri bilo pomešano s ljubomorom i neiskrenošću, to se ni na koji način nije kosilo sa suštinom cele priče: gadilo mi se što u nebesa dižu neku priču, u kojoj je mašta bila zamenjena plemenitim osećanjima.

Tog dana proglasila sam kako je književnost jedan truli svet.

Mahinacija je bila pokrenuta.

Nas četrdesetoro dece - tri razreda - trebalo je da radimo na tom projektu.

Posebno želim da naglasim da je istoriografa bilo trideset i devet najviše, jer bih radije pristala da crknem, nego da i najmanje učestvujem u tom poduhvatu opštenarodnog kulturnog uzdizanja.

Ako se izuzmu mali Peruanci i ostali Seleniti koji su aterirali među nas, i koji nisu kapirali ni reč francuskog, dolazimo do broja od trideset i četvoro.

Od njih treba oduzeti i one večite neme pratioce, koji postoje u svim sistemima, i čije se glupo ćutanje smatra učestvovanjem. Preostalo je, dakle, dvadeset istoriografa.

Među njima i Elena, koja nikad nije pričala, poštujući svoju sliku sfinge. Devetnaest.

Među njima i devet devojčica zaljubljenih u Fabrisa, koje su usta otvarale samo da bi bučno odobravale predloge njihovog dugokosog idola. To je brojno stanje svodilo na deset.

Među njima četiri dečaka, koji su se ugledali na Fabrisa i čija se akcija ograničavala na ekstatično blejanje, dok bi ovaj govorio. Šest.

Među njima i jedan Rumun, koji je veoma zvanično do iznemoglosti ponavljao koliko mu se projekat dopadao i koliko bi u njemu želeo da učestvuje. To je bilo njegovo jedino učešće. Pet.

Među njima i dva Fabrisova rivala, koji su sramežljivo pokušavali da mu protivreče, i čije bi i najmanje intervencije bile učutkane povicima negodovanja. Tri.

Među njima i jedan neobičan slučaj, koji je govorio samo na plejbek. Dva. Među kojima i jedan dečak koji se, možda sasvim iskreno, žalio kako nema ni trunke mašte.

Eto kako je moj rival potpuno sam napisao naše kolektivno delo.

(Što je, uostalom, najčešće i slučaj kod većine kolektivnih dela.)

Eto kako oni, što je trebalo da zahvaljujući ovom podsticaju nauče da čitaju i pišu, u stvari ništa ni ne nauče.

Mahinacija je trajala tri meseca.

U toku procesa izrade nastavnik je primetio izvesne manjkavosti u funkcionisanju čitavog poduhvata, koji je, vremenom, bivao sve manje kolektivan.

Međutim, nije imao zašto da žali zbog te svoje ideje, budući da u toku ta tri meseca nikog nismo ubili, što je već samo po sebi, predstavljalo značajan uspeh.

Ipak, jednog dana je pobesneo, konstatujući kako bulumenta iz karavan-seraja ćutologa na očigled atrofira. Tada je naredio da se svi oni koji nisu učestvovali u pisanju bace na ilustraciju te prelepe priče.

Tako bi oformljena komisija, koja se sastojala od nekih dvadesetoro dece, koji je trebalo da naprave živopis zadržavajućeg speva našeg heroja.

Iz nekih opskurnih razloga koji su se, na kraju krajeva, uklapali u celu tu razdraganu prehrambenu humanitarnu bajku, nastavnik je doneo odluku da ćemo naša slikarska remek-dela izvoditi pomoću štapića presnog krompira, prethodno umočenih u tuš.

Nesumnjivo da je taj predlog trebalo da zvuči avangardno, ali je isto tako bio i krajnje groteskan, pogotovo što je u Pekingu cena krompira daleko nadmašivala cenu kičica.

Članovi komisije su bili podeljeni u dve grupe, odnosno na slikare i na ljuštače-sekače krompira. Tvrđila sam kako nemam ni trunke talenta, pridruživši se tako ljuštačima, gde mi se pružala prilika da, uz potajni bes, primenim raznovrsne tehnike sabotaže krompira. Sve je bilo dobro da se štapići upropaste, sečeni pretanko ili u efe, ponekad idući dotle, da sam presne krtole jela, samo da ih više ne bi bilo, što je, dakako, predstavljalo herojski čin.

Nikada nisam kročila u neko Ministarstvo kulture, ali svaki put kad bih pokušala da ga zamislim, videla bih odeljenje iz Grada ventilatora, sa deset ljuštača krompira, deset slikara koji su improvizovali kojekakve fleke po papiru, devetnaest intelektualaca bez ikakve vidljive koristi i jednog poglavara, kako sam samcijat ispisuju jednu veliku i plemenitu kolektivnu priču.

To što je Kina gotovo odsutna iz ovih redova, to nije zato što me nije zanimala: nije potrebno biti odrasla osoba da bi se zarazilo tim virusom, koji se, u zavisnosti od slučaja, slobodno može zvati imenima kao što su sinomanija, sinolalija, sinopatija, sinolatrija, pa čak i sinofagija - nazivima koji variraju u odnosu na način na koji se posmatrani subjekt služi izabranom zemljom. Tek sad postaje

razumljivo da interesovati se za Kinu, znači interesovati se za sebe. Iz nekih krajnje čudnih razloga, koji verovatno proizlaze iz njenog ogromnog prostranstva, iz njene starine, iz nedostižnog stepena njene civilizacije, iz njene oholosti, iz njene monstruozne prefinjenosti, iz njene legendarne surovosti, iz njene šroke, iz neuobičajene nedokučivosti njenih paradoksa, iz njenog ćutanja, iz njene mitske lepote, iz slobode mogućih interpretacija koju njena misterija dopušta, iz njene sveobuhvatnosti, iz njene nadaleko čuvene inteligencije, iz njene gluve hegemonije, iz njene postojanosti, iz strasti koje raspaljuje, i najzad i pogotovo, iz nepoznavanja iste - dakle, iz svih tih krajnje niskih pobuda, kod svakog postoji intimna težnja da se poistoveti s Kinom, ili još gore, da u Kini prepozna sopstvenu geografsku emanaciju.

I kao što postoje javne kuće, u kojima buržuji upražnjavaju svoje najneprihvatljivije fantazme, Kina postaje taj prostor u kojem je dozvoljeno odati se onim svojim najnižim porivima, odnosno pričati o sebi. Jer, neobično zgodnom igrom prerusavanja, priča o Kini se gotovo uvek svodi na priču o sebi (izuzeci se mogu prebrojati na prstima jedne ruke). Otud i ona uobraženost koju sam ranije spomenula i koja čak i pod plastom kojekakvih kleveta i ponižavanja nikad nije mnogo daleko od prvog lica jednine.

Deca su mnogo više egocentrična od odraslih. Upravo me je zbog toga Kina i fascinirala, još onog trenutka kada sam tamo kročila, sa pet godina. Jer taj fantazam, koji je dostupan čak i onim duhom najsiromašnijim, nije bez razloga: tačno je da smo svi mi Kinezi. Istina, u različitoj meri: svako ima određen nivo Kine u sebi, kao što svako ima svoj nivo holesterola u krvi, ili narcizma u pogledu. Svaka civilizacija samo predstavlja različito tumačenje kineskog modela. Bilo bi uputno da se u sklopu mreže pleonazama ustanovi ključna osovina preistorija-Kina-civilizacija, budući da je nemoguće izgovoriti ijednu od ovih triju reči, ne uključujući i preostale dve.

Pa ipak, Kina je gotovo odsutna iz ovih redova. Moglo bi se navesti bezbroj bajnih izgovora: da je tim više prisutna, što se o njoj manje govori; da je u pitanju jedna priča iz detinjstva, te da se, na izvestan način, sva detinjstva odigravaju u Kini; da Središnje carstvo predstavlja jednu isuviše intimnu oblast za čoveka da bih se usudila da o njoj opširnije pišem; da u suočavanju s ovim dvostrukim

putovanjem - detinjstvom i Kinom - reči znaju biti naročito slabe. Ovakvi povodi za propust ne bi bili sasvim neistiniti i neko bi ih sigurno prihvatio.

Ja ih, ipak, sve odbijam, u ime onog najžalosnijeg od svih argumenata: naime, ova priča se događa u Kini, ali jedva. Hiljadu puta više bih volela da mogu da kažem da se ne događa u Kini - i tim povodom nabrojala i te kako valjane razloge. Utešno bi bilo misliti da ta zemlja više nije Kina, da se ova nekako izmestila i da se na kraju Evroazije sada nalazi samo jedna ogromna nacija bez duše, bez imena i dakle, bez istinske patnje. Nažalost, tako nešto ne bih smela da tvrdim. Uprkos i onom najmanjem tračku nade, ta odvratna zemlja ipak jeste bila Kina.

Ono što ja stavljam pod znak pitanja, jeste prisustvo stranaca u njoj. Potrebno je dogovoriti se šta zaista znači „biti prisutan”. Istina, živeli smo u Pekingu; ali, može li se uopšte govoriti o prisustvu u Kini kada ste pažljivo izolovani od Kineza, kada je pristup najvećem delu teritorije zabranjen, kada su kontakti sa stanovništvom nemogući?

Za tri godine jedini istinski kontakt ostvarili smo samo s jednim Kinezom: u pitanju je bio prevodilac ambasade, jedan divan čovek, koji se sasvim neočekivano zvao Čang. Govorio je jednim izvrsnim i rafiniranim francuskim jezikom, sa simpatičnim fonetskim aproksimacijama: na primer, umesto da kaže „u prošlosti”, on bi govorio „udobna bremena”, jer je tako bio čuo „u davna vremena”. Inače, njegove priče o tim udobnim bremenima bile su krajnje uzbudljive i osećala se sva nostalgija koja ga je obuzimala. Međutim, gospodin Čang je toliko pričao o udobnim bremenima, da je skrenuo pažnju na sebe: nestao je - bolje rečeno, prosto je ispario - tek tako, od danas do sutra, bez traga i glasa - kao da nikad nije ni postojao.

Moguće su sve pretpostavke u vezi sa njegovom sudbinom.

Nedugo zatim, zamenila ga je jedna osorna Kineskinja, koja se sasvim neočekivano zvala Čang. Za razliku od gospodina Čanga, koji je bio gospodin, ova nije podnosila da bude išta drugo osim drugarica; „gospođa Čang” ili „gospođica Čang”, odmah bi bili ispravljani, kao najgrublje gramatičke greške. Jednog dana, moja majka ju je upitala: „Drugarice Čang, kako su nekad oslovljavali ljude u Kini? Je li bilo nekog ekvivalenta za reči gospodin i gospođa?”

- Kinezi se nazivaju drugovima, odgovori drugarica prevodilac, neumoljivo.

- Da, naravno, danas, insistirala je moja naivna majka. Ali, pre, znate... pre?

- Nema nikakvog „pre”, presekla je drugarica Čang, odlučnije nego ikada.

Shvatili smo.

Kina jednostavno nije imala prošlosti.

Više nije bilo reči o udobnim bremenima.

Na ulicama bi se Kinezi žurno udaljavali od nas, kao da smo bili nosioci kakve zarazne bolesti. A članovi posluge, koju su kineske vlasti dodeljivale strancima, sa nama su održavali nezamislivo rudimentarne odnose - na osnovu čega je makar bilo moguće pretpostaviti da nisu bili špijuni.

Naš kuvar, koji se sasvim neočekivano zvao Čang, pokazao se začuđujuće human prema nama, nesumnjivo zato što je imao pristup svetu hrane, koji je izgladnela Kina proglasila najvišom vrednošću. Čang je bio opsednut kljukanjem troje zapadnjačke dece koja su mu bila poverena. Prisustvovao je svim obrocima koje smo uzimali bez naših roditelja, drugim rečima, skoro svim našim obrocima, i gledao nas kako jedemo, s veoma ozbiljnim izrazom na njegovom suvom staračkom licu, kao da su se u našim tanjirima razrešavala najvažnija pitanja univerzuma. Nikada ništa nije progovarao, osim ove dve reči „mnogo jesti”, tu svetu izreku, kojom se služio toliko retko i umereno, kao kakvom ezoteričnom inkantacijom. U zavisnosti od našeg apetita, na njegovom licu se moglo očitati zadovoljstvo dobro obavljenim poslom, ili, naprotiv, jedna bolna zabrinutost. Kuvar Čang nas je voleo. A to što nas je terao da jedemo, bilo je zato što mu vlasti nisu dozvoljavale da nam svoju pažnju drugačije pokaže: hrana je predstavljala jedini dozvoljeni jezik između stranaca i Kineza.

Pored toga, bilo je i pijaca, gde sam, na konju, išla da kupujem karamelu, razroke zlatne ribice, tuš za crtanje, ili druga čudesa, ali gde se komunikacija ograničavala na razmenu novca.

Tvrdim da je to bilo sve.

S obzirom na takve okolnosti, jedino mogu da zaključim sledeće: ova priča dogodila se u Kini, u meri u kojoj joj je to bilo dozvoljeno -

odnosno veoma malo.

To je priča o getu. U pitanju je, dakle, priča o dvostrukom izgnanstvu: izgnanstvo u odnosu na našu zemlju porekla (za mene je to bio Japan, jer sam bila ubeđena da sam Japanka) i izgnanstvo u odnosu na Kinu koja nas je okruživala, ali od koje smo bili odsečeni, u ime našeg svojstva duboko nepoželjnih gostiju.

Da na kraju ne bude zabune: Kina u ovim redovima zauzima isto ono mesto koje crna kuga zauzima u Bokačovom *Dekameronu*; to što se gotovo i ne pominje, to samo znači da HARA svuda unaokolo.

Elena mi je uvek bila nepristupačna. A od kako se pojavio Fabris, sve se više udaljavala.

Više nisam znala šta da uradim da bih privukla njenu pažnju. U jednom trenutku sam bila u iskušenju da joj pričam o ventilatorima, ali predosetila sam da bi njena reakcija bila ista kao i u slučaju konja: slegla bi ramenima ignorišući me.

Nebu sam zahvaljivala što je sudbina htela da Fabris živi u Vai Džia Ta Luu i blagosiljala sam majku moje dragane, što je svojoj deci zabranjivala da kroče izvan San Li Tuna.

U stvari, otići iz jednog geta u drugi nije predstavljalo nikakav problem. Biciklom je bilo potrebno petnaest minuta. Ja sam često išla tamo-vamo, jer se u Vai Džia Ta Luu nalazila jedna prodavnica odvratnih kineskih karamela, sto posto bakterijske, koje su za mene bile najnebeskije poslastice ovog sublunarnog sveta.

Primitila sam da za dva meseca flertovanja Fabris nijednom nije došao u San Li Tun.

Ova konstatacija me je navela na jednu, nadala sam se, opaku zamisao. Po povratku u školu, ravnodušnim tonom upitah malu Italijanku:

- Je li Fabris zaljubljen u tebe?
- Jeste, odgovorila je nezainteresovano, kao da se to podrazumevalo.
- A ti, je l' ga voliš?
- Ja sam njegova verenica.
- Njegova verenica! Onda, mora da se jako često viđate.
- Svakog dana, u školi.

- A, ne. Ne svakog dana. Ne subotom i nedeljom.

Udaljeno ćutanje.

- A ne viđaš ga ni po noći, zar ne? Pa verenici treba naročito po noći da se viđaju. Da onda idu u bioskop.

- U San Li Tunu nema bioskopa.

- Ima jedan bioskop u Francuskoj alijansi, blizu Vai Džiao Ta Lua.

- Ali meni mama ne dozvoljava da odavde izlazim.

- A zašto onda Fabris ne dođe da te vidi u San Li Tun?

Ćutanje.

- Biciklom treba petnaest minuta. Ja tamo idem svakog dana.

- Mama kaže da je opasno izlaziti.

- Pa šta? I Fabris se plaši? Vidiš, ja izlazim svakog dana.

- Njegovi roditelji mu ne dozvoljavaju.

- I on ih sluša?

Ćutanje.

- Reći ću mu da sutra dođe u San Li Tun, da se vidimo. Videćeš, uradiće to. On radi sve što mu kažem.

- A ne! Ako te voli, to treba sam da se seti. Inače, to ne vredi ništa.

- Voli me.

- Pa zašto onda ne dođe?

Ćutanje.

- Možda Fabris ima neku drugu verenicu u Vai Džiao Ta Luu, dobacila sam u svojstvu pretpostavke.

Elena se prezrivo nasmeja.

- Druge devojčice su mnogo manje lepe od mene.

- Šta znaš. Ne idu sve u Francusku školu. Na primer, Engleskinje.

- Engleskinje! - nasmejala se mala Italijanka, kao da je sam ovaj iskaz odagnavao svaku sumnju.

- Ma šta, Engleskinje? Postoji Lejdi Godiva.

Elena me pogleda sa upitnicima u očima. Tada joj objasni da Engleskinje imaju običaj da se šetaju potpuno golišave, na konju, ogrnute samo svojom dugačkom kosom.

- Ali u getima nema konja, ledeno je odgovorila.

- Ako misliš da to Engleskinjama nešto smeta.

Moja draga se udalji brzim koracima. Bio je to prvi put da sam je videla da brzo hoda.

Na njenom licu ne beše vidljiv nikakav bol, ali sam ja bila sigurna da sam je pogodila barem u ponos, ako već ne u srce, čije mi postojanje nikad nije bilo potvrđeno.

Osetila sam ubedljivu pobedu.

Nisam znala ništa o eventualnoj bigamiji mog rivala.

Sve što sam znala bilo je to da je Elena već sutradan raskinula veridbu.

Učinila je to na izuzetno ravnodušan način. Bila sam ponosna na njeno odsustvo svake osećajnosti.

Time je ugled dugokosog zavodnika bio ozbiljno uzdrman.

Ja sam likovala.

Po drugi put da sam bila zahvalna kineskom komunizmu.

Kako se zima približavala, rat se sve više razbuktao.

Naime, znali smo da ćemo, kada geto bude okovan u led, svi biti rekvirirani, *volens nolens*, da pijucima lomimo okeane poledica koji će imobilisati automobile.

Trebalo je, dakle, unapred izbaciti našu kvotu agresivnosti.

Ništa sebi nismo branili.

Naročito smo bili ponosni na našu novu jedinicu, koju smo zvali „bljuvačka četa”.

Otkrili smo da su pojedini među nama imali čudesan dar: dobre vile koje su se bile nagle nad njihove kolevke, učinile su sposobnim da povraćaju gotovo po želji.

Dovoljno je bilo samo natovariti njihov stomak, da bi se zatim, ovaj sam rasteretio.

Ti ljudi su izazivali divljenje.

Većina među njima pribegavala je klasičnoj metodi zabijanja prsta u ždrelo. Ali su drugi bili daleko impresivniji: činili su to snagom čiste volje. Čudesnim postupkom duhovnog samoprožimanja mogli su da pristupe emetičkim centrima u mozgu: kratko bi se koncentrisali i sve bi bilo gotovo.

Održavanje bljuvačke čete podsećalo je na održavanje pojedinih aviona: trebalo ih je snabdevati u letu. Bilo nam je jasno da povraćati

na prazno nije bilo racionalno.

Tako su oni najnepotrebniiji među nama bili zaduženi za emetičko gorivo: trebalo je da od kineskih kuvara krađu hranu koja se lako mogla pojesti. Odrasli su bili suočeni sa značajnim manjkovima petit-beurre biskvita, suvog grožđa, topljenog sira za mazanje, slatkog koncentrovanog mleka, a naročito ulja i instant kafe - jer smo bili pronašli kamen mudrosti povraćanja: mešavina ulja za salatu i instant kafe. To je bilo ono što je najbrže izlazilo napolje.

(Dirljiv detalj: u Kini se nije mogao naći nijedan od gore navedenih sastojaka. Svaka tri meseca naši roditelji su morali ići u Hong Kong da bi se snabdeli. Ti odlasci su ih veoma skupo koštali. Povraćali smo, dakle, za velike pare).

Ključni kriterijum bila je težina: proizvodi su morali biti lagani za transport, što je unapred isključivalo svu hranu u staklenoj ambalaži. One koji su transportovali tu silnu hranu nazivali smo „rezervoarima”. Jednog bljuvača uvek je pratio bar jedan rezervoar. Iz tih komplementarnih odnosa rađala su se i lepa prijateljstva.

Za Nemce nije bilo goreg mučenja. Od potapanja u tajno oružje često su plakali, ali dostojanstveno. Povraćancija je bila jača od njihove časti: urlali su od užasa čim bi ih ta supstanca dodirnula, kao da se radilo o sumpornoj kiselini.

Jednog dana, jedan od njih beše toliko zgađen tim prskanjem, da se i sam ispovraćao, na naše opšte oduševljenje.

Istina, zdravlje bljuvača bi se veoma brzo pogoršavalo. Međutim, taj sveti poziv donosio im je toliku hvalu s naše strane, da su mirno prihvatili pretrpljenu fizičku štetu.

U mojim očima njihov ugled je bio bez premca. Sanjala sam da postanem deo čete. Nažalost, nisam imala nikakvih predispozicija da bih bila angažovana. Mogla sam do mile volje da se kljukam kamenom mudrosti, ali nije bilo očekivanog efekta.

Ipak, morala sam da izvedem neki podvig. Bez toga, Elena me nikada neće hteti.

Pripremala sam se u velikoj tajnosti.

U školi se, u međuvremenu, moja draga vratila svojoj hodajućoj samoći.

Ali, sada sam znala da više nije nepristupačna. Prilepljivala sam joj se tako na svakom odmoru, nesvesna gluposti takve metode.

Hodala sam pored nje, pričajući joj. Izgledalo je kao da me jedva čuje. Ali meni je bilo gotovo svejedno: njena izuzetna lepota sprečavala me je da mislim.

Elena je, zaista, bila božanstvena. Njena italijanska lepota, koju su civilizacija, elegancija i duh učinili savršenom, mešala se s južno-američkom indijanskom krvlju njene majke, uz svu divljačku liriku prinošenja ljudskih žrtava i drugih zadivljujućih varvarstava, koju im i dan-danas pripisuje moja pitoreskna naivnost. U lepotičinom pogledu bilo je istovremeno kurare i Rafaela: što je bilo dovoljno da ubije u sekundi.

A ona je to vrlo dobro znala.

Tog dana u školi nisam mogla odoleti da joj ne izreknem ovaj veliki klasik, koji je za mene, u tom trenutku, predstavljao jednu beskrajno iskrenu novinu:

- Ti si toliko lepa, da bih za tebe učinila bilo šta.
- To su mi već rekli, ravnodušno je primetila.
- Ali ja to stvarno mislim, nastavila sam, svesna in *cauda venenum*-a što je moj odgovor podrazumevao, naročito imajući u vidu nedavnu aferu s Fabrisom.

Udostojila me je zlobnim pogledom, koji kao da je govorio: „Misliš da možeš da me povrediš?”

Trebalo je priznati: koliko je Francuz patio zbog raskida, toliko Italijanka nije ništa osetila, dokazujući tako da svog verenika nikad nije ni volela.

- Znači, za mene bi uradila bilo šta? - nastavila je zabavnim tonom.
- Da! - rekoh, nadajući se da će mi narediti ono najgore.
- Pa dobro, hoću da oprtrčiš dvadeset krugova oko dvorišta, bez zaustavljanja.

Dok ga je izgovarala, zadatak mi se učinio smešno lakim. Istog trenutka sam potrčala. Trčala sam kao luda, presrećna. Međutim, moj entuzijazam počeo je da opada nakon desetog kruga. Još više je pao kad sam primetila da me Elena uopšte ne gleda, i to s razlogom: neki smešni pričao je s njom.

Ispunila sam svoju obavezu, previše lojalna (previše glupa) da bih lagala, a zatim prišla lepotici i onom trećem.

- Eto me, rekoš.
- Šta? - udostojila se da upita.
- Optrčala sam dvadeset puta oko dvorišta.
- Ah, da. Zaboravila sam. Ajde ponovo, nisam te videla.

Istog trenutka sam nastavila. Videla sam da me i dalje nije gledala. Ali me ništa nije moglo zaustaviti. Otkrila sam da sam bila srećna jer sam trčala: brzina trka predstavljala je plemenit način ispoljavanja moje strasti, a ne mogavši da osvojim ono čemu sam se nadala, obuzimali su me talasi velikog zanosa.

- Eto me opet.
- Dobro, reče ona, ne primećujući me. Još dvadeset krugova.

Činilo se da me ni ona, ni onaj smešni, nisu ni primećivali.

Trčala sam. Na pragu ekstaze ponavljala sam da trčim iz ljubavi. Istovremeno sam osećala kako me obuzima astma. Još gore: setila sam se da sam Eleni bila rekla da patim od astme. Pošto nije znala šta to znači, objasnila sam joj; barem me je jednom pažljivo saslušala.

Dakle, to mi je naredila, potpuno upoznata sa situacijom.

Nakon šezdeset krugova, vratih se do moje drage.

- Ispočetka.
- Sećaš li se o čemu sam ti jednom pričala? - upitala sam sramežljivo.
- O čemu?
- O astmi.
- Misliš li da bih od tebe tražila da trčiš, da se toga ne sećam? - odgovorila je, apsolutno ravnodušno.

Preneražena, ponovo otrčah.

Drugo stanje. Trčala sam. U glavi mi je odjekivao monolog: „Hoćeš da se sabotiram za tebe? To je divno. Nešto tako, dostojno je i tebe i mene. Ima da vidiš koliko ja mogu”.

Sabotirati je bio glagol koji je u meni nailazio na pozitivan odjek. Pojma nisam imala o etimologiji, ali sam u reči „sabotirati” prepoznala reč „sabo”, koja je označavala klompu - odnosno kopita, isto ono što je i moj konj imao na nogama, isto ono što sam i ja imala na nogama. Elena je htela da za nju sabotiram: bilo je to isto što i hteti da svoje telo smrvim pod tim galopom. I trčala sam, zamišljajući kako je tlo moje telo koje sam gazila da bih udovoljila lepotici i koje

ću tako izgaziti do iznemoglosti. Smešila sam se tom ishodu i, trčeći sve većom brzinom, svoju sabotažu samo ubrzavala.

Bila sam iznenađena svojom izdržljivošću. Uprkos astmi, a zahvaljujući intenzivnom bavljenju biciklom - jahanjem - imala sam i te kakav dah. Ipak, osećala sam kako se kriza polako bliži. Vazduh je sve više ponestajao, a bol je postajao nehuman.

Mala Italijanka nije ni obraćala pažnju na moju trku, a mene ništa, baš ništa, nije moglo zaustaviti.

Setila se ovog zadatka, baš zato što je znala da patim od astme; nije ni znala koliko je njen izbor bio pravilan. Astma? Detalj, obična tehnička greška mog sklopa. U stvari, važno je bilo to što je od mene tražila da trčim. A brzina je bila ona vrlina koju sam iznad svega poštovala, bio je to grb mog konja - čista brzina, koja nije imala za cilj da se vreme uštedi, već da se od vremena pobegne, da se pobegne od sveg onog što trajanje sa sobom nosi, od gliba sumornih misli, od žalosnih tela, od gojaznih života i sipljivog preživljanja.

Ti, Elena, ti si bila lepotica, ti si bila ona spora - možda baš zato što si bila jedina koja je to sebi mogla da dozvoli. Ti, koja si uvek usporeno hodala, kao da bi nam omogućila da ti se duže divimo, ti si mi, verovatno ni ne znajući to, naredila da budem ja, odnosno da ne budem ništa drugo do moja brzina, zablesavljena, bolid opijen sopstvenim trkom.

U osamdeset i osmom krugu svetlost poče da jenjava.

Lica dece se pomračije. Poslednji veliki ventilator prestade da radi. Moja pluća eksplodiraše od bola.

Sinkopa.

Kada sam došla svesti, bila sam kod kuće, u krevetu. Majka me je upitala šta se dogodilo.

- Deca su rekla da nisi prestajala da trčiš.
- Vežbala sam.
- Obećaj mi da to više nikad nećeš.
- Ne mogu.
- Zašto?

Na kraju sam, iz slabosti, sve priznala. Želela sam da makar jedna osoba sazna za moj heroizam. Prihvatila sam da umrem od ljubavi,

ali je to trebalo znati.

Tada je majka počela da mi objašnjava zakone univerzuma. Rekla je kako na zemlji postoje veoma zle, a pritom veoma privlačne osobe. Tvrdila je da, ako želim da me voli jedna takva osoba, onda postoji samo jedno rešenje: trebalo je da i ja prema njoj postanem zla.

- Prema njoj moraš da se ponašaš isto kao i ona prema tebi.
- Ali, to je nemoguće. Ona mene ne voli.
- Budi kao ona, i voleće te.

Nije bilo moguće žalbe na presudu. Meni se ipak činila apsurdnom: ja sam volela što se Elena ponašala drugačije od mene. Na šta bi ličila ljubav zamišljena kao ogledalo? Ipak, odlučih da pokušam sa tehnikom moje majke, pa makar i eksperimentalno, polazeći od principa da osoba koja me je naučila da vezujem pertle ne može govoriti bilo šta.

Okolnosti su pogodovala sprovođenju ove nove politike.

U toku jedne bitke Saveznici su zarobili komandanta nemačke vojske, izvesnog Vernera, koga nikad ranije nismo uspevali da uhvatimo i koji je u našim očima bio otelovljenje zla.

Bili smo oduševljeni. Imao je da vidi svoga boga. Priredićemo mu veliku igru.

Drugim rečima, sve.

General beše ufačlovan poput kobasice, sa ustima zapušanim mokrom vatom. (Mokrom od tajnog oružja, naravno).

Nakon dva sata više nego pretećih intelektualnih orgija, Verner je prvo odnesen do vrha požarnih stepenica, a zatim iznad ambisa naglavačke obešen na petnaest minuta nekim ne baš tako čvrstim kanapom. Videvši koliko se koprcalo i uvijalo, shvatili smo da je patio od strahovite vrtoglavice.

Kada smo ga izdigli na platformu, bio je potpuno modar.

Zatim je bio spušten na pod i mučen na nešto klasičniji način. Na minut smo ga do dna potopili u tajno oružje, a zatim smo ga prepustili umeću petorice maksimalno nakljukanih bljuvača.

To je bilo sasvim dobro, ali je naša agresivnost nekako ostala nedorečena. Nismo znali šta dalje da radimo.

Rekoh sebi da je došao trenutak.

- Čekajte, promrmljala sam toliko svečanim glasom da je zavládala tišina.

Ostala deca me dobronamerno pogledaše, budući da sam bila beba cele vojske. Ali, ono što sam uradila, izdiglo me je u rang pravog ratnog čudovišta.

Približila sam se licu nemačkog generala.

Kao što bi kompozitor pred izvođenje nekog dela naveo „*allegro ma non troppo*”, tada sam najavila:

- Stojeći, bez ruku.

Moj glas je bio isto toliko miran koliko i Elenin.

I uradih onako kako bi najavljeno, tačno Verneru među oči, koje se razrogačiše od poniženja.

Žamor zaprepašćenja prođe gomilom. Tako nešto nikad nije bilo viđeno.

Udaljih se laganim korakom. Moje lice ništa nije pokazivalo. Bila sam luda od ponosa.

Osećala sam da me je pogodila slava, kao što druge pogađa grom. I najmanji moj pokret činio mi se uzvišenim. Činilo mi se kao da mi se život pretvorio u pobednički marš. Uzvišeno sam milovala pekinško nebo. Moj konj bi bio ponosan na mene.

Bila je noć. Nemca, verovatno već mrtvog, Saveznici ostaviše, jer su, zasenjeni mojim podvigom, bili potpuno zaboravili na njega.

Sutradan ujutro pronašli su ga njegovi roditelji. Natopljeni tajnim oružjem, a potom i zapljusnuti povraćancijom, njegovo odelo i kosa u međuvremenu su se zaledili.

Mali beše fasovao bronhitis stoleća.

A bio je to mačiji kašalj u odnosu na svu moralnu štetu koju je pretrpeo. Iz dela njegove priče, njegovi roditelji čak zaključiše da je bio sišao s uma.

U San Li Tunu zategnutost na liniji Istok-Zapad dostigla je vrhunac.

Mom ponosu nije bilo kraja.

U Francuskoj školi se moj renome proćuo munjevitom brzinom.

Nepunih nedelju dana ranije već sam pala u sinkopu, a sada je do izražaja došao i moj čudovišni talenat. Nesumnjivo, bila sam neko.

To je doznala i moja draga.

U skladu s preporukama, ja sam se i dalje pravila da je ne primećujem.

Jednog dana, u školskom dvorištu, prišla mi je - čudo bez presedana.

Upitala me je, nekako zbunjeno:

- Je l' istina, to što se priča?

- A šta se to priča? - rekoh, ni ne gledajući je.

- Da to radiš stojeći, bez ruku, a i da znaš da nišaniš?

- Istina je, prezrivo odgovorih, kao da se radilo o nečem sasvim normalnom.

A zatim, bez reči, produžih laganim korakom.

To simuliranje ravnodušnosti za mene je bilo zaista teško, ali sam imala hrabrosti da istrajem, pošto se postupak pokazao izuzetno efikasnim.

Došao je sneg.

Bila je to moja treća zima u zemlji ventilatora. Moj nos se, kao i obično, pretvorio u Damu s kamelijama, bljujući krv u značajnim količinama.

Sneg je bio jedina stvar koja je mogla da sakrije svu ružnoću Pekinga, a to mu je polazilo za rukom u toku prvih deset časova njegovog života. Kineski beton, onaj najružniji beton na svetu, nestajao bi, poklopljen belinom. Belina ne samo da je poklapala, već su se i nebo i zemlja međusobno preklapali: pod plaštom savršene beline, izgledalo je kao da su ogromne parcele ništavila zaposele delove grada - a u Pekingu, gde ništavilo ni iz daleka nije bilo ono najgore - ništavilo je predstavljalo istinsko iskupljenje.

Usled ovog efemernog smenjivanja praznog i ispunjenog, San Li Tun je izgledao kao motiv sa istočnjačke gravure.

Čovek bi skoro pomislio da je u Kini.

Deset časova kasnije zaraza bi se preokrenula.

Beton bi izronio iz snega, a ružnoća bi preklopila lepotu.

I sve bi se vratilo u red.

Novi nanosi snega tu ništa više ne bi promenili. Prosto zapanjuje koliko je ružnoća uvek daleko jača: tek što bi dodirnule pekinško tle, nove pahulje bi istog trenutka postale odvratne.

Ne volim metafore. Stoga neću ni reći da sneg u gradu predstavlja metaforu života. Neću to reći, jer nije ni potrebno: to su svi shvatili.

Jednog dana ću napisati knjigu koja će se zvati *Sneg u gradu*. Biće to najtužnija knjiga u istoriji. Ma ne, neću je napisati. Čemu uopšte pisati o užasima koji su svima već dobro znani?

Zato, bolje da to raščistimo, jednom za svagda: to što se nešto toliko divno, toliko paperjasto, toliko nežno, toliko razigrano i toliko lagano, kao što je sneg, tako brzo može pretvoriti u svoju suprotnost - u jednu sivu, lepljivu, nepomičnu, tešku i grubu bljuzgavicu, predstavlja svinjariju od koje prosto ne mogu da dođem sebi.

U Pekingu sam mrzela zimu. Razbijanje debelih naslaga zaleđenog snega u koji bi geto bio okovan pomoću pijuka i kojekakvih strugaljki bilo je nešto što sam mrzela iz dna duše.

Isto su mislila i druga deca, koja su, baš kao i ja, u tu svrhu bila mobilisana.

Rat bi bio obustavljen sve dok sneg ne bi okopnio - što može zvučati i paradoksalno.

Kao naknadu za ove zemljane radove, roditelji su nas nedeljom vodili na klizanje po zaleđenom jezeru Letnjeg dvorca: ti izleti su mi se činili previše lepim da bi bili stvarni. Ogromna zaleđena vodena površina u kojoj se ogledalo zimsko nebo i koja je pod sličugama ispuštala zastrašujuće zvuke dovela me je do tolike ekstaze da me je glava bolela. Moj imuno-sistem nije bio otporan na lepotu.

Drugim danima čim bismo se vratili iz škole - lopate i pijuci u šake.

Sva deca su bila na to primorana.

Osim dva, ne mala izuzetka: ono dvoje razmaženih, Klaudija i Elene.

Njihova majka proglasila je kako su njena dečica isuviše slabašna za tako grub posao.

Što se tiče lepote, tu nije bilo nikakvih protesta.

Ali je pošteta starijeg brata samo pojačala njegovu već izraženu nepopularnost.

Umotana u neki stari kaput, s kineskom šapkom od kozjeg krzna na glavi, mučila sam se razbijajući led. Kako je San Li Tun neodoljivo

podsećao na zatvor, osećala sam se kao osuđenik na prisilni rad.

Kasnije, kada budem dobila Nobelovu nagradu za medicinu, ili kad budem bila mučenik, pričaću kako sam, nakon rata, odležala robiju u pekinškoj kaznionici.

Još mi je samo bukagija nedostajala.

Vizija: prišlo mi je jedno nežno stvorenje, zaogruto u belu pelerinu. Njena dugačka crna puštena kosa izvirala je ispod malene bele filcane beretke.

Stvorenje je bilo toliko lepo, da sam se skoro onesvestila, što bi iz daleka bilo najbolje rešenje.

Ali, uputstvo je ostalo nepromenjeno. Pravila sam se da je uopšte nisam videla, razmahujući pijukom po zaleđenom snegu.

- Dosadno mi je. Dođi da se igraš sa mnom.

Imala je stvarno hermelinski glas.

- Zar ne vidiš da sam zauzeta? - odgovorila sam što je moguće neprijatnije.

- Ima sasvim dovoljno druge dece da se time bave, reče ona, pokazujući na bulumentu dečurlije koja je unaokolo strugala led.

- Nisam ja nikakva svetica. Bilo bi me sramota da ništa ne radim.

Naročito me je bilo sramota što sam nešto tako uopšte i rekla, ali takvo je bilo uputstvo.

Ćutanje. Ja se vratih daljem rintanju.

Elena tada izvede nešto zaista neočekivano.

- Daj mi taj pijuk, reče ona.

Zatečena, gledala sam je bez reči.

Elena tada zgrabi moju alatku, krajnje patetičnim naporom podiže je uvis i usadi je u zemlju. A zatim, kao da krenu ispočetka.

Činilo mi se da nikad do tada nisam videla nepodnošljivije svetogrđe.

Iz ruku joj oteh alatku i oštrim glasom joj naredih:

- Ne! Ne ti!

- A zašto? - reče hermelinka s anđeoskim izrazom.

Ne odgovorih ništa i nastavih da kopam, s nosećom gotovo zabijenim u zemlju.

Moja draga se tada udalji laganim korakom, potpuno svesna da je osvojila poen.

Škola je rat činila samo još dodatno katarzičnim.

Rat je služio da bi se uništio neprijatelj, dakle ne da bi smo se međusobno uništavali.

Škola je služila za obračune među Saveznicima.

Rat je tako služio za pražnjenje agresivnosti koju je proizvodio život.

A škola je služila za prečišćavanje agresivnosti koju je proizvodio rat.

Tako smo svi bili veoma srećni.

Međutim, afera Verner izazvala je metež među odraslima.

Istočnonemački roditelji obavestili su roditelje Saveznika da su njihova deca ovog puta stvarno prevršila svaku meru.

Kako nisu mogli zahtevati da počinioci budu kažnjeni, zatražili su sklapanje primirja. U protivnom, usledile bi „diplomatske protivmere”.

Naši roditelji su se odmah s tim složili. Bilo nas je sramota zbog njih.

Delegacija odraslih beše upućena da našim generalima prenese opomenu, tvrdeći da hladni rat nije bio baš sasvim kompatibilan s našim uzavrelim konfliktom. Trebalo je prekinuti.

Nikakva diskusija nije bila moguća. Roditelji su bili ti koji su posedovali hranu, krevete i automobile. Nije bilo načina da se naređenje ne izvrši.

Naši generali su se ipak odvažili da istaknu kako nam je i dalje bio potreban neprijatelj.

- Zbog čega?

- Pa, zbog rata!

Nismo mogli da verujemo da neko uopšte može da upita nešto što je bila očigledna tautologija.

- Zar vam je stvarno potreban rat? - pitali su roditelji, potpuno utučeni.

Shvatismo do koje su mere bili degenerisani, te ništa ne odgovorismo.

U svakom slučaju, neprijateljstva bi bila obustavljena dokle god je trajala poledica.

Roditelji su mislili da smo sklopili primirje. Mi smo, zapravo, samo čekali da okopni.

Zima je zaista bila teška.

Teška za Kineze koji su crkavali od hladnoće - što, mora se priznati, decu San Li Tuna nimalo nije zabrinjavalo.

Teška za decu San Li Tuna, osuđenu da svoje slobodno vreme provode lomeći led po getu.

Teška za našu agresivnost, suzdržavanu do proleća: rat nam se činio kao Gral. Ali zaleđeni sneg, koji je trebalo raščistiti, svakog dana bivao je sve deblji, a mi smo imali utisak da smo sve dalje od marta meseca. Čovek bi pomislio da je lupanje po ledu moglo utoliti našu žeđ za nasiljem: naprotiv. Bilo je to samo dodavanje ulja na vatru. Pojedine ledene gromade bile su toliko tvrde, da smo zamišljali kako šiljke zabadamo u nemačko meso, samo kako bismo smogli dovoljno snage da istrajemo.

Najzad, teška za mene, na svim ljubavnim frontovima. Uputstva sam doslovno sledila i prema Eleni bila isto toliko ledena koliko i pekinška zima.

Međutim, što sam se više pridržavala uputstva, to me je malena Italijanka više mazila svojim velikim nežnim pogledom. Da, nežnim. Nikada ne bih ni pomislila da bi jednog dana mogla pokazati i takvo lice. I to za mene!

Nisam mogla znati da smo nas dve pripadale dvema različitim vrstama. Elena je bila od onih koji vole više onda kada naiđu na ledeni prijem. A ja, ja sam bila ono suprotno: što sam se više osećala voljenom, to sam i sama više volela.

Naravno, ja nisam čekala da me lepotica nežno pogleda da bih se u nju zaljubila. Ali, njen novi stav u odnosu na mene, činio je moju strast deset puta jačom.

Ponekad bih od ljubavi bulaznila. Noću bih, ležeći u krevetu, ponovo videla te nežne oči koje su me milovale, dostižući jedno hibridno stanje, pola drhtanje, pola nesvestica.

Pitala sam se šta sam još samo čekala da popustim. Više nisam sumnjala u njenu ljubav. Ostalo je još samo da na nju i odgovorim.

Ali nisam se usuđivala. Osećala sam da je moja strast poprimila nesagledive razmere. Iskazati je, odvuklo bi me isuviše daleko: za to bi bilo potrebno više od govora, za to bi bilo potrebno ono uzvišeno, pred kojim sam se osećala razoružana jer nisam shvatala - samo sam nešto naslućivala, ne uspevajući da razumem.

Pritom sam se i dalje pridržavala instrukcija, što mi je sve teže padalo, ali čije je uputstvo za upotrebu bilo nedvosmisleno.

A Elenino namigivanje postajalo je sve osetnije, sve bolnije, jer što je neko lice manje stvoreno za nežnost, to je njegova nežnost tim samo ubedljivija - a nežnost njenih prostrelnih očiju i kužnih usta, potpuno me je sputavala.

Zbog toga sam samo osetila potrebu da se dodatno blindiram, postajući ledena i oštra poput grada - dok se lepotičin pogled prelivao nežnom ljubavlju.

To je bilo nepodnošljivo.

Vrhunac surovosti, sneg.

Sneg, koji je, koliko god da je bio ružan i siv kao Grad ventilatora, ipak bio sneg.

Sneg, u kojem su moja nepismena napipavanja ugledala sliku ljubavi *par excellence*, što zasigurno nije bilo bez razloga.

Sneg, koji u svom nevinom blaženstvu, nikako nije mogao ostati nedužan.

Sneg, u kojem sam mogla pročitati pitanja od kojih mi je prvo bilo jako vruće, a zatim jako hladno.

Sneg, prljav i tvrd, koji sam na kraju i jela, u nadi da ću možda pronaći neki odgovor - uzalud.

Sneg, razlomljena voda, ledeni pesak, so - ali ne ovozemaljska, već sa nebesa, neslana so, s ukusom kremenca, s teksturom ribanog dragulja, s mirisom studeni, pigment beline, jedina boja koja pada sa oblaka.

Sneg koji amortizuje sve - zvukove, padove, vreme - samo kako bi bolje istakao one večne i nepromenjive stvari, kao što su krv, svetlost, iluzije.

Sneg, prvi papir istorije, po kojem su bili ispisani toliki tragovi koraka, toliko nemilosrdnih potera, sneg koji je, dakle, predstavljao

prvi oblik književnosti, jednu ogromnu knjigu ispisanu po zemljinoj površini, gde je bilo reći samo o tragovima koje slede lovci, o tragovima neprijatelja, svojevrсна geografska epopeja koja je i najmanjem znaku pridavala vrednost zagonetke - da li je ovo stopalo pripadalo bratu ili ubici brata?

Od te kilometarske i nedovršene knjige, koja bi se mogla zvati *Najprostranija knjiga na svetu*, nije nam preostao ni najmanji fragment - nasuprot Aleksandrijskoj biblioteci, svi spisi su se istopili. Ipak, mora da nam je ostala neka daleka reminiscencija, koja ponovo izroni sa svakim novim snegom, neka vrsta straha pred praznom stranicom, koji izaziva užasnu želju da se stupi na još neistraženo tle, i koji budi onaj instinkt čitača tragova, svaki put kada se naiđe na tuđi trag.

U stvari, sneg je taj koji je izmislio misteriju. Samim tim, sneg je izmislio i poeziju, uru, znak pitanja - i tu veliku igru traganja, ljubav.

Sneg, lažni samrtni pokrov, veliki prazni ideogram, u kojem sam odgonetala beskraj osećanja koje sam želela da poklonim svojoj voljenoj.

Mene nije zanimalo da saznam da li je moja nedokučiva želja bila čista ili nečista.

Znala sam samo da je sneg Elenu činio samo još više neodoljivom, misteriju samo još uzbudljivijom, a uputstvo kojeg sam pridržavala samo još nepodnošljivijim.

Nikada se za prolećem nije toliko žudilo.

Cveća se treba čuvati.

Naročito u Pekingu.

Komunizam je za mene bio pitanje ventilatora, a o epizodi Stotinu cvetova, znala sam isto toliko malo koliko i o Ho Ši Minu ili Vitgenštajnu.

U svakom slučaju, kada je cveće u pitanju, upozorenja ničemu ne služe: uvek se pada u zamku.

Šta je cvet? Jedan ogroman nakićeni polni organ.

Ova istina znana je još od davnina, što velike budale, kakve smo mi, svakako ne sprečava da sa prenemaganjem govore o tome kako je cveće delikatno. Ide se čak dotle da se oni naivno romantično

zaljubljeni nazivaju plavim cvetovima: to je isto toliko neprikladno i uvrnuto kao i nazvati ih „plavim polnim organima”.

U San Li Tunu je bilo veoma malo cveća i bilo je ružno.

No, ipak je bilo cveće.

Cveće iz staklenika lepo je poput manekenki, samo što ne miriše. Cveće u getu izgledalo je neugledno: pojedino cveće izgledalo je prostački, kao seljanke na putu za grad, a drugo je, pak, bilo neelegantno kao gradske dame na selu. Svo cveće bilo je potpuno promašeno.

Pa, ipak, kada bi u njihovu krunicu zavukao nos, zatvorio oči i zapušio uši, čoveku bi nagnule suze na oči - šta je to što je skriveno u dnu najobičnijeg mogućeg cveta, sasvim banalno prijatnog mirisa, šta li je to toliko potresno, odakle ta nostalgija za sećanjima koja nisu naša, za vrtovima koje nismo videli, za carskim krasotama za koje nikada nismo ni čuli? Na koji to volšeban način kulturna revolucija cveću nije zabranila da miriše na cveće?

U senci geta u cvatu rat je ponovo mogao da počne.

Bio je to debakl, u punom smislu reči.

Godine 1972. odrasli su preoteli naš rat, što nas je ostavilo potpuno hladne.

U proleće 1975, odrasli su ga sabotirali, što nas je potpuno ogorčilo.

Tek što je led okopnio, tek što se naš prisilni rad okončao, tek što smo ekstatično i frenetično ponovo počeli s borbenim dejstvima, pojavile se namrgođeni roditelji da izigravaju partibrejkere:

- A primirje?

- Nikad ništa nismo potpisali.

- Vi biste još i potpise? Odlično. Pobrinićemo se i za to.

Bila je to najgrotosknija noćna mora.

Tada odrasli na mašini otkucaše jedan krajnje besmislen mirovni sporazum.

Pozvaše generale zaraćenih strana za „pregovarački sto”, za kojim nije bilo ničega o čemu bi se pregovaralo.

Naglas pročitашe francusku, a zatim i nemačku verziju dokumenta: mi ne razumesmo nijednu od njih.

Jedino smo imali pravo da potpišemo.

Blagodareći ovom opštem zajedničkom poniženjem, osetismo do tad neviđenu simpatiju prema našim neprijateljima, što je očigledno bilo obostrano.

Čak je Verner, zbog koga je do ove parodije od primirja i došlo, izgledao zgađeno.

Nakon operetske ceremonije potpisivanja, odraslima se učinilo da bi bilo prikladno da u to ime i nazdravimo, gaziranom limunadom iz vinskih čaša. Izgledali su zadovoljno i rasterećeno. Smeškali su se. Sekretar ambasade Istočne Nemačke, jedan srdačni odrpani Arijevac, otpevao je i neku pesmicu.

Nakon što su preoteli naš rat, odrasli su tako preoteli i naš mir.

Bilo nas je sramota zbog njih.

Paradoksalni rezultat tog primirja bio je jedno opšte uzajamno oduševljenje.

Dojučerašnji neprijatelji međusobno su se grlili, plačući od besa prema njihovim matorcima.

Nikada i nigde na svetu, Istočni Nemci nisu bili toliko voljeni.

Verner je cmizdrio. Mi smo ga ljubili: izdao je, ali je to bilo u skladu s pravilima ratovanja.

Pleonazam: bio je rat, stoga su važila sva pravila.

Već nas je obuzimala nostalgija. Na engleskom smo razmenjivali sećanja na bitke i torture. Čovek bi pomislio - scena pomirenja u nekom američkom filmu.

Prvo - ne, nego jedino - što nam je bilo činiti, bilo je da pronađemo nekog novog neprijatelja.

Ali, neprijatelj ne može biti bilo ko: potrebno je zadovoljiti određene kriterijume.

Prvi je bio geografski: izabrana nacija trebalo je da bude smeštena u San Li Tunu.

Drugi kriterijum je bio istorijski: nije se smelo boriti protiv nekadašnjih Saveznika. Istina, uvek izdaju oni naši, istina, nema veće opasnosti nego od prijatelja: ali ne može se na brata dići ruka,

ne može se nasrnuti na onog ko je, na prvoj liniji, uz vas povraćao i u isto bure vršio malu nuždu. Bio bi to greh protiv duha.

Treći kriterijum bio je na granici iracionalnog: neprijatelja je trebalo da krasi nešto zaista vredno prezira, a tu je u obzir dolazilo sve.

Neki predložiše Albance ili Bugare, iz tog pomalo jednostavnog razloga što su bili komunisti. Za taj predlog niko nije glasao: već smo platili zbog Istočnih zemalja i videli koliko nam je sve to zaista vredelo.

- A Peruanci?

- Što bismo mrzeli Peruance? - neko od nas postavio je ovo metafizički božanstveno i jednostavno pitanje.

- Zato što ne govore našim jezikom, odgovorio je neki daleki državljani Vavilona.

Naravno, bio je to valjani razlog.

Neki mali pristalica teorije skupova skrenuo je pažnju na to da bismo tako onda mogli da objavimo rat gotovo svima u getu, pa i celoj Kini.

- To jeste valjan, ali ne i dovoljan razlog.

Nastavili smo tako sa preslišavanjem različitih nacionalnosti, sve dok se u meni nije dogodilo prosvetljenje:

- Nepalci, povikala sam.

- Što bismo mrzeli Nepalce?

Na ovo pitanje dostojno i samog Monteskijsa, dala sam blistavi odgovor:

- Zato što je to jedina zemlja na svetu koja nema četvrtastu zastavu.

Među okupljenima je zavladao muk zaprepašćenja.

- Je l' to tačno? - upita neki, već promukli glas.

Upustih se u opisivanje nepalske zastave, te slagalice od trouglova, koja je ličila na uzdužni presek dijabole.

I Nepalci su istog trenutka proglašeni za neprijatelje.

- Ah, kakvi pokvarenjaci!

- Naučićemo mi te Nepalce pameti, ima da nauče šta to znači kad nemaš četvrtastu zastavu ko sav normalan svet!

- Šta ti Nepalci zamišljaju da su?

Mržnja je proradila.

Istočni Nemci bili su jednako zgranuti koliko i mi. Zatražili su da se pridruže Saveznicima u tom grandioznom krstaškom pohodu protiv nečetvrtastih zastava, a mi smo ih, presrećni, oberučke prihvatili. Biće to dirljivo - boriti se rame uz rame s onima koje si do juče lemao i mučio.

Nepalci su se pokazali kao veoma neobični neprijatelji.

Bili su daleko malobrojniji od Saveznika. Na početku nam je taj detalj čak izgledao simpatično i uopšte nam nije ni padalo na pamet da bi trebalo da nas je sramota od tolike nesrazmere. Zapravo, prijala nam je ta brojčana nadmoć.

Nepalci su bili, u proseku, stariji od nas. Neki su već imali petnaest godina: na pragu senilnosti. Razlog više da ih mrzimo.

Objavili smo im rat besprimerno transparentno: na prvu dvojicu Nepalaca koji su se zadesili u prolazu nasrnula je gomila od nekih šezdesetoro dece.

Kad smo ih najzad pustili, od njih su samo ostali rane i modrice.

Samo što su sišli sa svojih Himalaja, ti mali brđani još nisu shvatali šta ih je zadesilo.

Deca Katmandua, kojih je bilo sedmoro, održaše savetovanje. Opredelili su se za jedinu moguću politiku - za borbu - s obzirom na naše metode, shvatali su da diplomatski pregovori ničemu ne bi služili.

Valja priznati da je ponašanje dece San Li Tuna predstavljalo apsolutnu negaciju svih zakona genetskog nasleđa. Posao naših roditelja sastojao se u tome da se, u što je moguće većoj meri, smanje međunarodne tenzije. A mi, mi smo činili upravo ono suprotno. Pa sad, imajte vi decu.

Ali, mi smo inovirali: jedna tako moćna alijansa, jedan takav svetski rat - a sve to, upereno protiv jedne male siromašne zemlje, bez ikakve ideološke dimenzije, bez ikakvog uticaja - bilo je to zaista originalno.

Osim toga, ni ne znajući to, mi smo upotpunjavali kinesku politiku. Dok je maoistička vojska osvajala Tibet, mi smo planinski venac napadali sa suprotne strane.

Himalaji nisu ničeg bili pošteđeni.

Međutim, Nepalci su nas sve iznenadili. Otkrili smo da su bili zastrašujući borci: njihova brutalnost prevazilazila je sve što smo do

tada imali prilike da vidimo u toku trogodišnjeg rata protiv Istočnih Nemaca, koji daleko da su bili nevinašca.

Pesnica i šut dece Katmandua bili su nedostižno hitri i precizni. Njih sedmoro, bili su zaista opasni neprijatelji.

Tada još nismo znali ono što je istorija potvrdila u više navrata: kada je nasilje u pitanju, nijedan kontinent ne stiže Aziji ni do članka.

Dobro su nas prevarili, ali ni mi zbog toga nismo baš mnogo žalili.

Elena se držala iznad gomile.

Kasnije sam pročitala neku opskurnu priču, u kojoj je bilo reči o ratu između Troje i Grka. Sve je počelo zbog jednog prelepog stvorenja po imenu Jelena.

Detalj koji me je nasmejao - zar bi neko posumnjao.

Naravno, paralelu nisam ni smela povući. Rat u San Li Tunu nije počeo zbog Elene, a ni ona nikad nije želela da u rat bude umešana.

Za divno čudo, mene je *Ilijada* mnogo manje naučila o San Li Tunu, koliko San Li Tun o *Ilijadi*. Kao prvo, sigurna sam da me *Ilijada* ne bi toliko ganula da i sama nisam učestvovala u ratu za geto. Po mom mišljenju, nije mit bio taj koji je imao utemeljivačku ulogu, već je to iskustvo. Stoga se i usuđujem da poverujem da mi je isto to iskustvo rasvetlilo izvesne elemente samog mita. Naročito kada je u pitanju Jelenin lik.

Postoji li laskavije priče o nekoj ženi od *Ilijade*? Dve civilizacije koje se nemilosrdno i do kraja međusobno kasape, tu se meša Olimp, vojna inženjerija ispisuje svoja zlatna poglavlja, nestaje čitav jedan svet - i sve to, zbog čega, zbog koga? Zbog jedne zgodne ženske.

Nije teško zamisliti koketu kako se hvališe pred drugaricama:

- Eto, vidite, drage moje, čitav genocid i svesrdna božja ruka, samo zbog mene! A da ja ništa nisam ni uradila. Šta ćete, lepa sam, šta ja tu mogu.

Sve kasnije interpretacije ovog mita samo su poslužile kao odjek toj Jeleninoj preteranoj ispraznosti, pretvarajući je tako u karikaturu sebične lepotice, kojoj je sasvim normalno, pa čak i simpatično, to što se u njeno ime međusobno ubijaju.

Međutim, ja sam već ratovala kada sam srela lepu Jelenu, a onda se u nju i zaljubila, te stoga, imam sasvim drugačije viđenje *Ilijade*.

To je zato što sam videla kakva je lepa Jelena bila, kako je reagovala. To me i tera na pomisao da je njena daleka imenjakinja bila ista takva.

Naime, ja mislim da je lepa Jelena bila nezamislivo nezainteresovana za trojanski rat. I ne mislim da se time dičila: bilo bi to previše počasti za ljudsku vojsku.

Mislim da se držala daleko iznad cele te priče i da se samo ogledala.

Takođe mislim da je osećala potrebu da je drugi gledaju - i da nije marila da li su to bili pogledi ratnika ili pogledi mirotvoraca: od tih pogleda je očekivala da joj govore o njoj, i samo o njoj, a ne o onima koji su joj ih upućivali.

Verujem da je osećala potrebu da bude voljena. Ali ne i da voli: to nije spadalo u njen delokrug. Svako svoju specijalnost.

Voleti Parisa? To bi me iznenadilo. Ali voleti da je Paris voli, i ne razmišljati pritom o tome šta bi Paris drugo uopšte i mogao da radi.

Prema tome, šta je, zapravo, Trojanski rat? Jedno monstruozno, krvavo, nečasno i nepravedno divljaštvo, počinjeno zbog neke lepotice koja je za sve to marila u najmanjoj mogućoj meri.

Svaki rat je Trojanski rat, a svi ti uzvišeni ciljevi samo borba za nečije lepe oči.

Jer jedina iskrenost rata ostaje prećutana: ako se vodi rat, to je zato što se to voli, i zato što je to jedna dobra razbibriga. I nikada neće biti nikakvog uzvišenog cilja za nečije lepe oči.

Lepa Jelena je, dakle, bila sasvim u pravu što je smatrala da je se rat ne tiče i što se samo ogledala.

A meni se mnogo sviđa baš ta Jelena, koju sam volela, 1974, u Pekingju.

Toliko ljudi misle da su željni rata, a zapravo samo maštaju o dvoboju. Pa i sama *Ilijada* ponekad ostavlja utisak nekoliko međusobno poređanih i odabranih rivalstava: svaki junak u suprotnom taboru pronalazi sebi predodređenog, mitskog neprijatelja - onog koji će ga opsedati sve dok ga ne bude potpuno uništio, ili se ne dogodi obrnuto. Ali to, to nije rat: to je samo ljubav, ma koliko oholosti i individualizma to zahtevalo. Ko još nije maštao o dobroj

tuči s neprijateljem od vjkada, samo svojim neprijateljem? Na šta biste sve bili spremni samo da se suočite s vama dostojnim protivnikom?

Tako je, od svih bitaka u kojima sam učestvovala u San Li Tunu, ona koja me je najbolje pripremila za čitanje *Ilijade*, bila moja ljubav prema Eleni. Jer, od svih zamršenih juriša i meteža, to je bio moj jedini duel, to je bio dvoboj koji je, najzad, odgovarao mojim najvišim nazorima.

Nije to bila ona borba prsa u prsa kojoj se čovek nada, već je to bilo bukvalno duhom u duh, i ništa manje silovito. Zahvaljujući Eleni, i ja sam imala svoj dvoboj.

Pritom, nema potrebe da preciziram da je i protivnik bio sasvim na visini.

Ja nisam bila Paris.

Ali, Elena me je sada gledala tako, da više ni sama nisam bila sasvim sigurna u sopstveni identitet.

Znala sam da ću pući, pre ili kasnije.

Došao je i taj dan.

Naravno, bilo je proleće, a cveće geta koliko god da je bilo ružno i dalje se bavilo svojim poslom cveća, baš kao što su se svojim poslom bavile i orne radnice u lokalnoj mesnoj zajednici.

Vazduh je odisao prijapejom. Džinovski ventilatori svuda su je širili. Uključujući i školu.

Bio je petak. Prošlo je bilo već nedelju dana od kako nisam kročila u školu zbog bronhitisa, koji sam želela da produžim za još jedan dan, ne bi li spojila s vikendom - ali uzalud. Upinjala sam se objašnjavajući mojoj majci da izgubiti nedelju dana pekinškog obrazovanja ne predstavlja nenadoknativ intelektualni zaostatak i da ću sto puta više stvari naučiti ako pročitam prvi prevod priča *Hiljadu i jedne noći*, kao i to da se još ne osećam baš najbolje; ništa nije htela da shvati i uzvratila mi jedan krajnje iritirajući argument:

- Ako si bolesna u petak, onda ćeš, da bi potpuno ozdravila, morati da preležiš i subotu i nedelju.

Trebalo je stoga poslušati i poći u školu, na taj petak, za koji još nisam znala da je bio dan koji su neki pripisivali Veneri, drugi

raspeću, a neki treći pak, vatri - što mi se, *a posterior*, učinilo čak veoma koherentnim. U ostalom, može se reći da etimologija svih petaka mog života, strogo uzevši, ukazuje na to da oni istovremeno predstavljaju višestruku isprepletenost sva tri navedena smisla.

Duže odsustvovanje uvek čini plemenitim, ali i isključuje. Draži moje bolesti pomalo su me izolovali od sveta, tako da sam mogla da se posvetim izradi sve složenijih modela papirnih aviončića.

Odmor i rekreacija. Reči su sasvim jasne: odmoriti se i iznova sebe kreirati. Iskustvo je, međutim, dokazivalo upravo ono suprotno: većina školskih odmora kojima sam prisustvovala, obično bi se izvitoperili u rušilački poduhvat - ne nužno uperen protiv drugog.

Ipak, za mene su školski odmori bili svetinja, jer su mi omogućavali da vidim Elenu.

Provela sam čitavih sedam dana, a da je nisam ni primetila. Sedam dana - to je više nego što je bilo potrebno da se stvori svet: to je večnost.

Čitava večnost bez moje drage, za mene je bilo veliko iskušenje. Istina, od kako sam se držala uputstava, moj odnos sa njom bio je sveden na svega po neki krišom upućen pogled, ali su te kratkotrajne vizije činile suštinu mog života: videti voljeno lice, naročito ako je to lice lepo, dovoljno je da ispuni željno srce.

Moje srce je bilo toliko gladno, da se ponašalo kao pregladnela mačka - plašilo se da jede: nisam se usuđivala ni pogledom da potražim Elenu. Pognute glave, hodala sam po dvorištu.

Kako je tek od skora bilo okopnilo, zemlja se pretvorila u pravu kaljugu. Pažljivo sam se trudila da stajem na ostrvca koja su mi se činila manje natopljenim. Bar sam se nečim zanimala.

Videh kako mi prilaze dva tanana, lepo obućena stopala, gracioznim korakom i ne mareći za blato.

Značajno me je posmatrala!

Bila je prelepa. Zračila je onom lepotom koja mi je glavu ispunjavala onim blesavim i već pomenutim lajtmotivom: „Treba nešto učiniti”.

Upitala me je:

- Jesi li ozdravila?

Anđeo koji bi došao da poseti svog brata u bolnici ne bi imao drugačiji glas.

Ozdravila? Ma šta mi reče.

- Onako.

- Nedostajala si mi. Htela sam da te posetim, ali mi je tvoja majka rekla da si mnogo bolesna.

Pa sad, imajte vi roditelje! Pokušala sam da makar izvučem neku korist iz te zaprepašćujuće vesti.

- Da, rekoh krajnje ozbiljno. Zamalo nisam umrla.

- Stvarno?

- Nije mi prvi put, odgovorih sležući ramenima.

To što sam se već više puta suočila sa smrću, sjajno je isticalo svu moju plemenitost. Imala sam dobre veze.

- Znači, sad ćeš ponovo moći da se igraš sa mnom?

Sad sam od nje čak i ponude dobijala!

- Ali ja se nikad nisam igrala s tobom.

- Zar ne želiš?

- Nikad nisam ni želela.

Tužnim glasom je rekla:

- To nije tačno. Ranije si želela. Više me ne voliš.

Tada je trebalo odmah da odem, u protivnom bih izgovorila ono nepopravljivo.

Okrenula sam se na petama, tražeći mesto gde bih mogla da zakoračim. Bila sam toliko napeta da više nisam razlikovala zemlju od barica.

Pokušavala sam da razmislim, kada je Elena izgovorila moje ime.

Bio je to prvi put.

Odjednom mi je pripala neviđena muka. Nisam znala čak ni da li mi je to prijalo ili ne. Moje telo se ukipilo od glave do pete. Bila sam kao statua na postolju od blata.

Mala Italijanka zaobišla je oko mene za 180 stepeni, gazeći svugde, ravnodušna prema sudbini njenih finih cipelica. Ja sam bila zatečena samom vizijom njenih stopala u blatu.

Našla se preda mnom.

Šlag na tortu: plakala je.

- Zašto me više ne voliš?

Ne znam da li je imala tu sposobnost da plače kad joj se kaže. Sve u svemu, njene suze delovale su više nego uverljivo.

Plakala je umetnički vešto: tek toliko da ne izgleda previše neestetski, širom otvorenih očiju, kako ne bi zaklonila svoj

božanstven pogled i da bi jasno istakla laganu genezu svake suze.

Nije se pomerala, želela je da ispratim spektakl u celosti. Lice joj je bilo apsolutno nepomično: nije čak ni treptala - kao da je sa scene uklonila svaki dekor, a akciju očistila svih suvišnih peripetija, kako bi čitavo čudo što bolje došlo do izražaja.

Elena koja je plakala: kontradikcija u izrazu.

Ni ja se nisam pomerala, a moje oči bile su uprte u njene: kao da smo se igrale koja će prva da trepne. Ali istinski okršaj u ovom pogledu odvijao se mnogo dublje.

Osećala sam da je u pitanju bio dvoboj, ali mi je ulog bio nepoznat. Pritom sam osećala da ga je ona znala, i da je znala šta je htela time da postigne, i da je znala kuda želi da me odvede, i da je znala da ja to nisam znala.

Dobro se borila. Borila se kao da me je oduvek znala, kao da je moje slabe tačke posmatrala kroz rendgen aparat. Da nije bila tako vešt ratnik, sigurno mi ne bi ni uputila taj povređeni pogled, na koji bi se svako zdravorazuman nasmejao, a koji je moje jadno groteskno srce torpedovao.

Pročitala sam bila samo dve knjige: Bibliju i priče *Hiljadu i jedne noći*. Ta loša lektira me je zarazila jednim bliskoistočnim sentimentalizmom, kojeg sam se već onda stidela. Te knjige bi trebalo cenzurisati.

U ovom slučaju, radilo se upravo o mojoj borbi s anđelom i činilo mi se da mi je išlo dobro kao i Jakovu. Nisam treptala, a moj pogled ništa nije odavao.

Ne znam, niti ću ikada saznati da li su Elenine suze bile iskrene. Da sam znala, sada bih mogla sa sigurnošću odrediti da li je ono što je potom usledilo, a što je Elena uradila, bio zaista majstorski potez ili čista sreća.

Možda su u pitanju bila oba istovremeno, drugim rečima, rizik.

Spustila je pogled.

Bio je to mnogo teži poraz nego zatreptati.

Bukvalno je i glavu pognula, kako bi naglasila da je izgubila.

Prema opštem zakonu gravitacije, to nagingjanje lica ispraznilo je sve njene lakrimalne rezerve, a ja sam samo posmatrala kako se niz njene obraze slivaju dva utihla slapa.

Dakle, ja sam pobedila. Međutim, trebalo bi znati da je za mene ta pobjeda bila nepodnošljiva.

Počela sam da govorim; rekla sam sve ono što nije trebalo reći:

- Elena, lagala sam. Već mesecima lažem.

Dva oka se podigoše. Začudilo me je odsustvo svakog čuđenja u njima: samo su čekala.

Tad je već bilo prekasno.

- Volim te. Nikad nisam prestala da te volim. Nisam te više gledala zbog uputstva. Ali, ipak sam te posmatrala, krišom, jer ne mogu da odolim da u tebe ne gledam, zato što si najlepša i zato što te volim.

Bilo koja pakosnica, manje surova od nje, već bi mi rekla nešto u stilu: „Dosta je bilo!” Elena ništa nije govorila, posmatrajući me s izvesnim medicinskim interesovanjem. Bila sam svesna toga.

Greška je kao i alkohol: čovek veoma brzo uvidi da je preterao ali, umesto da se mudro zaustavi i spase ono što se spasti da, rađa se neki bes, koji nema ama baš nikakve veze s pijanstvom i koji tera da se nastavi. Taj bes, ma koliko to moglo zvučati bizarno, mogao bi se zvati ponos: ponos, koji čoveka tera da zavapi kako je uprkos svemu bio u pravu što je nastavio da pije i da je bio u pravu što je pogrešio. Biti dosledan u grešci i biti dosledan u piću, tada dobija vrednost argumenta, postaje izazov logici: ako sam uporna, to znači da sam u pravu, bez obzira šta neko o tome mogao misliti. I ostaću uporna, sve dok mi i sami elementi ne daju za pravo - postaću alkoholičar, učlaniću se u partiju svoje greške, čekajući da se stropoštam pod astal ili da mi se dobro narugaju, u neodređeno agresivnoj nadi da ću postati predmet podsmeha čitavog sveta, uverena da će mi za deset godina, deset vekova, vreme, istorija ili legenda najzad dati za pravo, što, u ostalom, više neće imati nikakvog smisla, jer vreme uvek daje za pravo, jer svaka greška i svaki porok dožive svoje zlatno doba, jer je grešiti uvek bilo samo pitanje epohe.

U stvari, ljudi koji su uporni u svojim zabludama su istinski mistici: duboko u sebi, oni dobro znaju da je njihova investicija dugoročna, da će umreti daleko pre nego što im istorija da za pravo, ali se zato projektuju u budućnost, s jednim mesijanskim osećanjem, uvereni da će ih se neko setiti - da će u zlatno doba alkosa govoriti: „Taj-i-taj, barski sunder, bio je preteča” i da će im, na vrhuncu idiotije, biti posvećen čitav kult.

Dakle, tog marta 1975. godine, odmah sam shvatila da sam pogrešila. Osim toga, kako sam imala dovoljno vere da bih bila istinski imbecil, to jest dovoljno za osećanje časti, odlučila sam da se zaglibim do kraja:

- Od sad se više neću samo pretvarati. Ili možda ipak hoću, ali ti ćeš onda znati da se samo pretvaram.

Tu sam zaista preterala.

Eleni mora da više nije izgledalo zabavno, koliko je bilo preterano. S naglašenom ravnodušnošću, koju je njen pogled samo potvrđivao, ona tada reče:

- To je sve što sam htela da znam.

Okrenula se na petama i pošla svojim laganim korakom, koji jedva da je upadao u blato.

Koliko god da sam bila svesna svoje greške, nisam mogla sprečiti njene posledice. Osim toga, činilo mi se da mi je račun bio prebrzo ispostavljen: čak nisam imala vremena ni da uživam u sopstvenoj zabludi.

S obe noge skočih u kaljugu, za svojom dragom.

- A ti, Elena, voliš li ti mene?

Pogledala me je, učtivo i odsutno, što je bilo dovoljno rečit odgovor, i produžila dalje.

Osetila sam se ošamareno. Obrazi su mi brideli od besa, očaja i poniženja.

Događa se da usled oholosti čovek potpuno izgubi svaki osećaj dostojanstva. Kada se tome dodaju i luda i pogažena ljubav, tada čitav debakl može poprimiti užasne razmere.

Još jednom poskočih po blatu i sustigoh svoju dragu.

- Ma daj! To je previše lako! Ako već hoćeš da patim, onda moraš i da me gledaš kako patim.

- Zašto? Zar je to zanimljivo? - reče hermelinski glas.

- To nije moj problem. Ti si tražila da patim, sad gledaj kako patim.

- Zar sam ja od tebe nešto tražila? - reče ona, neutralna poput Švajcarske.

- To je stvarno previše!

- Zašto tako glasno govoriš? Je l' hoćeš da te svi čuju?

- Da, baš hoću!

- Pa dobro.

- Da, hoću da ceo svet zna.
- Da ceo svet zna da patiš i da treba da te gleda kako patiš?
- Baš tako!
- Ah.

Njena apsolutna ravnodušnost bila je obrnuto proporcionalna rastućem zanimanju ostale dece za ceo naš cirkus. Oko nas se polako obrazovao krug.

- Stani! Gledaj me!

Zastala je i pogledala me, strpljivog izgleda, kao što se gleda u prosjaka koji se sprema da izvede svoju tačku.

- Hoću da znaš i hoću da i oni znaju. Volim Elenu i zato ono što od mene traži radim do kraja. Čak i onda kada je to više ne zanima. Kada sam pala u sinkopu, bilo je to zato što je Elena tražila da neprestano trčim. A tražila je to od mene zato što je znala da patim od astme i jer je znala da ću je poslušati. Želela je da se sabotiram, samo nije znala koliko ću daleko otići. Zato što sve ovo što vam pričam radim samo da bih joj udovoljila. Da bih se potpuno sabotirala.

Izgledalo je da oni najmlađi nisu shvatali, ali oni stariji jesu. Oni koji su me iole voleli, gledali su me žalosno.

Elena pogleda u svoj lep ručni sat.

- Odmor je skoro završen. Vraćam se nazad u učionicu, rekla je kao jedno savršeno dobro dete.

Okupljeni u publici su se smeškali. Sve ovo kao da im je bilo komično. Srećom, bilo ih je „samo” tridesetoro ili trideset i petoro, odnosno trećina svih učenika. Moglo je, dakle, biti i gore.

Zaista sam izvela svojsku sabotažu.

Moj delirijum trajao je otprilike sat vremena. Osećala sam neki nerazumljiv ponos.

A onda je taj ponos naglo počeo da opada.

U četiri sata, sećanje na prepodne u meni je izazivalo samo zaprepašćenje.

Iste večeri, roditeljima sam izjavila da bih želela da što pre odemo iz Kine.

- Svi bismo to želeli, rekao je moj otac.

Zaustila sam da dodam: „Da, ali ja imam i te kako dobre razloge za to”. Na svu sreću, dobro sam predosetila da je trebalo da prećutim.

Moji brat i sestra nisu prisustvovali dotičnom događaju. Dovoljno je bilo što su im objasnili da se njihova sestra izložila javnom ruglu, što ih nimalo nije istraumiralo.

Ubrzo zatim, moj otac je saznao za premeštaj u Njujork. Ja sam bila neizmerno zahvalna Kristiforu Kolumbu.

Trebalo je još sačekati do leta.

Tih nekoliko meseci provela sam živeći u sramoti. Taj stid je zaista bio preteran: deca su veoma brzo zaboravila na onu moju scenu.

Ali ju je Elena pamtila. Kada bi se naši pogledi ukrstili, u njenim očima sam mogla pročitati jednu pakosnu distancu koja me je stavljala na muke.

Nedelju dana pre našeg odlaska trebalo je okončati rat sa Nepalcima.

Ovog puta, roditelji se uopšte nisu mešali.

Tokom jednog okršaja jedan od Nepalaca iz džepa je izvadio nož.

Do tada smo se borili isključivo našim telima - kako njegovim omotačem, tako i njegovom sadržinom. Nikada nismo koristili nikakvo oružje.

Pojava tog noža na nas je ostavila utisak sličan onom koji su one dve atomske bombe ostavile na Japan.

Naš glavnokomandujući general tada je učinio nešto nezamislivo: prošetao je kroz ceo geto pronoseći uzdignutu belu zastavu.

Nepal je prihvatio mir.

Iz Kine smo otišli tačno na vreme.

Nagli prelaz iz Pekinga u Njujork teško je poremetio moju mentalnu ravnotežu.

Moji roditelji su bili izgubili svaki zdrav razum. Svoju decu su razmazili preko svake mere. Obožavala sam to. Postala sam užasna.

U Francuskoj gimnaziji u Njujorku u mene se zaljubilo deset malih devojčica. Terala sam ih da užasno pate.

Bilo je to božanstveno.

Pre dve godine, igrom diplomatskih slučajeva, na nekom tokijskom prijemu, moj otac sreo je Eleninog oca.

Srdačni pozdravi, podsećanje na „dobra stara vremena” iz Pekinga.

Uobičajena učtivost:

- A vaša deca, dragi prijatelju?

Iz jednog od očevih pisama saznala sam da je Elena postala fatalna lepotica. Studirala je u Rimu, gde su mnogobrojni nesrećnici govorili da će se zbog nje ubiti, ako se to već nije desilo.

Te novosti su me zaista oraspoložile.

Hvala Eleni, jer me je naučila svemu o ljubavi.

I hvala, hvala Eleni, jer je ostala verna svojoj legendi.

Table of Contents

[Start](#)